

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СХОДОЗНАВСТВА

Кафедра корейської філології

Кваліфікаційна робота магістра

з філології на тему:

**ПОРІВНЯЛЬНА ТИПОЛОГІЯ ЕМОЦІЙНО-ЗАБАРВЛЕНИХ
ГРАМАТИЧНИХ КОНТРУКЦІЙ В КОРЕЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ
МОВАХ**

Студентки групи МПкор 56-18

факультету сходознавства

денної форми здобуття освіти

Освітньо-професійної програми

Галузевий переклад: корейська мова,
англійська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.066 Східні мови та
літератури (переклад включно)

перша – корейська

Слудної Наталії Олександрівни

Науковий керівник:

Доц. Урядова В.Д.

Допущена до захисту

«___» _____ 2019 року

Завідувач кафедри

_____ Кан Д. С.

(Підпис)

(ПІБ)

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ЕМОЦІЙНО-ОЦІННІ ГРАМАТИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ КОРЕЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ПРЕДМЕТ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	9
1.1 Поняття емоцій, емоційності, емотивності та експресивності у лінгвістиці.....	9
1.2 Способи організації емоційного фону.....	18
1.3 Кінцеві дієслівні закінчення як один із видів вираження емоційного фону в корейській мові.....	29
Висновки до розділу 1.....	36
РОЗДІЛ II. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОТИВІВ КОРЕЙСЬКОЇ МОВИ.....	38
2.1 Основні напрямки дослідження емоцій в мовознавстві.....	38
2.2 Комплексна методика аналізу емоційно-забарвлених граматичних конструкцій корейської мови.....	43
Висновки до розділу 2.....	45
РОЗДІЛ III. ВИКОРИСТАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЗАБАРВЛЕНИХ ГРАМАТИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ У КОРЕЙСЬКОМУ ПОВСЯКДЕННОМУ РОЗМОВНОМУ ДИСКУРСІ.....	47
3.1 Класифікація граем за емоційним навантаженням.....	47
3.2 Класифікація емоційно-забарвлених граем за частотністю використання.....	67
Висновки до розділу 3.....	69
ВИСНОВКИ.....	71
АНОТАЦІЯ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	75
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ МАТЕРІАЛІВ.....	80

ВСТУП

Мова завжди була і залишається головним інструментом людського спілкування, який забезпечує інформаційний обмін людей, і відображає їх емоційний стан в момент акту комунікації. Комунікацію, як важливе лінгвістичне явище, почали досліджувати вчені-мовознавці у середині минулого століття, але емотивний фактор, як невід'ємна одиниця комунікації, залишався у тіні до початку XXI століття.

Проблема концептуалізації мови, так само як і вербалізація емоцій, не привертала увагу вчених-мовознавців до середини 70-х років минулого сторіччя. Але з тих пір, як почали засновуватись основи нової лінгвістичної парадигми — гуманістичної, центром якої є людина, що є носієм і користувачем мови, та її психологія та поведінка, мовознавці не могли оминати сферу емоцій.

На даному етапі розвитку лінгвістики, дослідження проблеми "мова та емоції" є одним з головних пріоритетних напрямків сучасного мовознавства.

Наразі лінгвістика активно набуває комунікативних рис, так як на перший план висувається мета — дослідження комунікативної взаємодії мовців в акті комунікації, яке розраховано на їх мовне порозуміння у співвідношенні з параметрами мови, середовища, культури, психології. На сьогоднішній день в лінгвістиці накопичений певний досвід досліджень експресивності та емотивності тексту в їх зовнішньому прояві, вивчені та описані різні способи і засоби вираження експресивності в усному тексті та дискурсі. Також мовознавців цікавить класифікація емотивного та експресивного вокабуляру, емотивність на синтаксичному рівні, емотивність художнього тексту, і, дл того ж, питання міжкультурної специфіки вербального та невербального вираження емоцій.

Останнім часом дослідження способів подібного впливу, що закладене на глибинному рівні, становить великий інтерес для вчених найрізноманітніших гуманітарних наук, в тому числі і лінгвістики. Дослідженням вираження емоцій у тексті займалися такі лінгвісти, як О.Бабушкін, Ш.Баллі, Е.Бедфорд, А.Вежбицька, О.Вольф, Є.Галкіна-Федорук, К.Дрегер, О.Еверт, В.Звєгінцев, М.Красавський, О.Леонтьєв, О.Лук, Н.Лук'янова, В.Маслова, В.Мелікян,

О.Реформатський, В.Телія, В.Харченко, І.Худяков, В.Чабаненко, В.Шаховський, Ю.Щербініна. Найбільш відомими досягненнями у вивченні способів вираження емоцій в мові можна вважати дослідження українських учених Н.Бойко, Л.Ставицької, німецьких лінгвістів І.Фішер, Н.Фріса та ін.

Вивчення способів вираження емоційного фону в контексті корейської мови є надзвичайно складним завданням для носіїв будь якої європейської мови, в тому числі й української. Адже на відмінну від них корейська мова дає можливість вираження емоцій не тільки на синтаксичному, лексичному, фонетичному та семантичному рівні, а й граматичному. Ця відмінність між мовами нерідко ускладнює розуміння іншомовного тексту та створює проблеми та непорозуміння у процесі комунікації.

Способи вираження емоцій за допомогою граматичних конструкцій, способи переходу смислових граем в емоційно-забарвлені та шляхи і методи їх викладання для іноземців що вивчають корейську мову досліджували такі корейські мовознавці як Кім Тхе Йоб, Ха Джи Сон, Сон Ок Хьон, Ли Ми Джи, Хан Сон Хван, Джан Кьон Хьон та ін.

Актуальність дослідження зумовлено зростанням інтересу лінгвістів до спонтанного мовлення, яке, в першу чергу залишається мало дослідженим об'єктом у сучасній лінгвістиці, по-друге, зазнає суттєвих змін під впливом різноманітних чинників, у тому числі емоцій, що є його невід'ємним складником. Емоційно-навантажене мовлення привертає особливу увагу мовознавців у зв'язку з відхиленням від норми, під якою у випадку комунікації розуміють нейтральне мовлення. Тому виникає необхідність детального ознайомлення та вивчення засобів вираження емоційності в корейській мові задля поліпшення розуміння представників іншої лінгвокультури та налагодження більш ефективної комунікації. На сьогоднішній день емоційно-оцінна грамака відрізняється неоднозначним трактування з боку різних вчених, а також відсутністю кодифікації емоційного значення одиниці в посібниках, що призводить до необхідності, часто спираючись на інтуїцію чи контекст визначати його наявність чи відсутність.

Метою роботи є детальне ознайомлення з особливостями використання емоційно-оцінних грамем та їх ілокутивної функції в корейській мові, порівняльна характеристика за ситуативним використанням, типологічна класифікація за видом емотивності та класифікування їх за частотою використання.

Завдання: проаналізувати способи вираження емоцій на матеріалі корейських текстів; надати характеристику емотивним дієслівним закінченням, порівняти їх; класифікувати емотивні закінчення за емоційним забарвленням; класифікувати емотивні грамеми за частотою використання в розмовному мовленні на матеріалі екзамену з корейської мови ТОРІК.

Об'єктом дослідження виступає категорія емоційності, результатом реалізації якої на мовному рівні є різні засоби вираження емоційності у корейському повсякденному дискурсі.

Предметом даного дослідження виступають засоби вираження емоційності в процесі мовного акту у корейському мовленні, а саме кінцеві дієслівні граматичні конструкції, що мають емоційне забарвлення.

Методи: метод суцільної вибірки, метод компонентного аналізу, описовий метод, зіставний метод, метод лінгвостатистичного аналізу та психолінгвістичний метод.

Матеріалами є емоційно-забарвлені грамеми корейської мови вилучені із посібників з корейської мови за 2000-2019 роки, міжнародного екзамену ТОРІК за 2014 та 2018 роки.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній зроблено комплексне дослідження емоційно-оцінних грамем корейської мови, зібрані разом описи різних засобів організації емоційного фону та класифіковано засоби вираження емоційності, що використовують у корейському повсякденному мовленні.

Теоретична значимість даної роботи полягає в уточненні деяких понять, що входять до структури емоційно-оцінних граматичних конструкцій та лексики (термінів «емоційність», «ескпресивність», «емотивність», «аксіологічне значення», «пейоративне значення»). У ході роботи було зроблено класифікацію

емотивно-оцінних граем, що може бути включена до теоритичних посібників з вивчення корейської мови.

Практичне значення дослідження визначається тим, що результати та висновки, отримані у ході цього дослідження, можуть бути використанні при читанні лекцій у вищих начальних закладах, курсах та спецкурсах з вивчення корейської мови, стилістики, лексикології, граматики, прагмалінгвістики корейської мови.

Апробація: Міжнародна науково-практична конференція «До світу через мови», Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасного корезнавства у контексті глобального світового розвитку».

Обсяг і структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків до роботи, списку використаних джерел довідкової літератури, списку джерел ілюстративного матеріалу, резюме. Основний текст роботи складає 74 сторінки. Список використаних джерел налічує 58 позицій, з них 25 іноземними мовами.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт та предмет, методи, матеріали дослідження, окреслено наукову новизну і практичну новизну отриманих результатів, указано форму їх апробації та структуру роботи.

У **першому розділі** критично узагальнено основні теоретичні положення вивчення емоцій та емотивності у сучасній лінгвістиці. Уточнено визначення досліджуваних одиниць, проаналізовано явище емотивності, описано способи оформлення емотивного фону в мові, наведено приклади вираження емотивності в корейській мові.

У **другому розділі** описана методологічна база аналізу емоцій та емотивності в лінгвістиці, зазначені науки та розділи лінгвістики, що займаються вивченням даного питання, визначено методи реалізації дослідження.

У **третьому розділі** запропонований перелік можливих емотивних граем корейської мови з детальним описом значень та прикладами використання, описаний їх емоційний фон, запропонована порівняльна характеристика

синонімічних графем, представлена статистика їх використання у повсякденному мовленні на базі екзамену з корейської мови ТОРІК.

У **висновках** підсумовано результати проведеного дипломного дослідження й окреслено перспективи подальших наукових досліджень в рамках даного питання.

РОЗДІЛ І. ЕМОЦІЙНО-ОЦІННІ ГРАМАТИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ КОРЕЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ПРЕДМЕТ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1.1 Поняття емоцій, емоційності, емотивності та експресивності у лінгвістиці

Емоції є однією з форм відображення світу, що позначають психічні та психологічні переживання, хвилювання, почуття [39, с. 22]. Емоції є багатогранними: вони зачіпають почуття й досвід, фізіологію та поведінку, форми пізнання й концептуалізації. Емоція поєднує в собі різні явища: емоційні реакції, що мають свій аналог у зовнішніх засобах вираження; емоційні стани, що пов'язані з внутрішнім емоційним переживанням, що не мають зовнішнього прояву [37, с. 16].

Спочатку емоції були предметом вивчення окремих наук: психології, філософії, лінгвістики. На стику цих наук виникли такі міждисциплінарні області, як антропологічна лінгвістика, психолінгвістика, нейролінгвістика, когнітивна лінгвістика, комунікативна лінгвістика, зіставна лінгвістика, які дозволяють повному поглянути на проблему емоцій [37, с. 10].

У сферу наукових інтересів багатьох лінгвістів входить емотиологія (лінгвістика емоцій), в центрі вивчення якої стоять емотивність мови, тексту. Актуальним також є новий напрям лінгвістики емоцій — емотивна лінгвоекотологія, що представляє собою інтеграцію емотиології, культури мови та валеології. Лінгвістична екологія сприяє вирішенню проблемних ситуацій спілкування, дає уявлення про екологічний / неекотологічний аспект мови, тактики комунікації [35, с. 11]. Значний внесок у розвиток даних напрямів лінгвістики внесла Волгоградська наукова школа лінгвістики емоцій, керівником якої є В. І. Шаховський. Серед корейських дослідників можна виділити Лі Ік Соба, Кім Тхе Йоба, Ха Джин Сона, які внесли великий внесок в розвиток корейського мовознавства в сфері дослідження емоцій в мові.

Люди відчували і будуть відчувати одні й ті ж почуття: смуток та горе, любов та радість. В людей накопичений величезний емоційний досвід.

Існує багато емоцій та їх проявів, зокрема значна кількість емоцій є зафіксованими у тлумачних словниках. Різноманітні переживання почуттів зовнішньо виявляються у специфічному виразі обличчя, так званій емоційній масці, позі, інтонації голосу. Вони свідчать про певний емоційний стан людини. Таких емоційних станів багато, а кожному з них властивий свій набір психологічних характеристик і особливостей зовнішніх ознак. Однак доцільним видається вирізняти фундаментальні або базові емоції, кількість яких варіюється з погляду представників різних шкіл [32].

До основних емоційних станів, згідно з думкою К. Ізарда, варто включити: *інтерес, радість, здивування, страждання, гнів, страх, сором* та інші [13]. Наприклад, емоція здивування є короткочасною емоційною реакцією на раптові події, яка не має чітко вираженого позитивного або негативного забарвлення. У момент виникнення вона гальмує всі попередні емоції і спрямовує увагу на подію, яка її спричинила. Водночас, на думку А. Калімулліної, доцільно диференціювати більше двадцяти видів фундаментальних емоцій, як-от: жах, гнів, лють, відраза, радість, здивування, печаль, любов, бажання, презирство, сором'язливість, страждання, горе, ненависть, цікавість, щастя тощо [13].

Згідно з теорією І. В. Арнольд "емоція виникає в результаті впливу певної послідовності подій, описуваних в категоріях сприйняття та оцінок". Відтак, глибокий інтерес дослідників викликає власне процес виникнення емоцій. Існує думка, що емоції виникають на основі фізіологічних збуджень і когнітивної оцінки ситуації, що викликала це збудження. За таких умов, будь-яка подія або ситуація викликають фізіологічне збудження, в індивіда виникає необхідність оцінити зміст збудження, тобто ситуацію, яка його викликала. Різновид або якість емоції, випробовуваної індивідом, залежить не від відчуття, яке виникає при фізіологічному порушенні, а від того, як людина оцінює ситуацію [16, с. 5].

До речі, одне і те саме фізіологічне збудження можливо переживати як радість і як гнів, залежно від трактування ситуації. У житті кожної людини

бувають моменти, коли вона одночасно переживає кілька емоцій. У свою чергу, певна емоція може спонукати до однієї дії, а інша — до протилежної.

Більшість вчених диференціює емоції як *позитивні* та *негативні*. Така класифікація є узагальненою, а поняття позитивні і негативні емоції потребують уточнення. До негативних емоцій належать гнів, смуток, відраза, обурення. Наприклад, деколи спалахи гніву або страху можуть сприяти виживанню особи. Невиправдані спалахи гніву мотивують вияв негативних емоцій [37].

Усі нині існуючі класифікації емоцій взаємодоповнюють одна одну. Вчені виокремлюють *ядерні* та *периферійні* емоції; тобто ті, які найбільш часто переживає людина, та ті, в яких потреба менша [38, с. 55]. Шаховський вважає, що для вираження однієї й тієї самої емоції люди використовують різні мовні засоби. Емоції є певною формою сприйняття світу [39].

Вагомою сутністю для досліджень емоційної сфери спілкування є емотиви. У мовознавстві не існує повного й однозначного визначення поняття емотивності. Шаховський визначає емотивність як іманентно притаманну мові семантичну якість виражати системою своїх засобів емоційність як акт психіки, відображені в семантиці мовних одиниць, соціальні та індивідуальні емоції. Він також зазначає, що емотивність — це емоційність в мовному значенні, а саме — чуттєва оцінка об'єкту, вираз мовними або мовленнєвими засобами відчуттів, настроїв, переживань людини. Емотивність завжди експресивна та оціночна, але не навпаки [39].

О. Селінова пояснює емотивність у сучасній мовознавчій науці як складову конотативного компоненту у семантичній структурі мовної одиниці, що репрезентує емоційне ставлення носіїв мови до позначеного. Емотивність може формувати й денотат значення слова, що створює суперечність у розгляді денотата й конопата у встановлені межі між ними [8, с. 248].

І.М. Літвінчук називає емотивністю «результат інтелектуальної інтерпретації емоційності, що транслюється в мові та мовленні» [33, с. 1]. М.В. Гамзюк розуміє під емотивністю саме мовне вираження емоцій. Автори словника *Kleines Wörterbuch der Stilkunde* виділяють поняття *Emotionalität*, яке відповідає українському «емоційність», під яким учені розуміють

«можливе позначення суми емоційних, тобто пов'язаних з душевним переживанням, елементів тексту» [32].

Є. Ю. Мягкова використовує поняття «емоційне навантаження слова», розуміючи під цим поняттям «якості слів, завдяки яким вони можуть виражати і називати емоції» [27, с. 10].

Сучасні лінгвісти відзначають, що емотивність є й текстовою категорією, підпорядкована інформативності або модальності, яка виражає емоційне ставлення адресата, його функції у тексті, дійових осіб, імовірність емоцій реального або модельованого авторською свідомістю гіпотетичного читача щодо описуваних подій, явищ, персонажів і їх поведінки та аналізується за допомогою емоційно заряджених текстових компонентів (емоційних маркерів).

До того ж, *емоційність* є спонтанною властивістю мовлення, а *емотивність* — це передбачувана, усвідомлювана властивість мовлення, пов'язана з пошуком мовних засобів, які цілеспрямовано надають йому емоційності для вагомого впливу на адресата. На мовному рівні емоції трансформуються в емотивність, це означає, що емоції є психологічною категорією, а емотивність — мовною [27].

Отже, емоції характеризуються суб'єктивністю та мінливим характером, що ускладнює процес їх вираження в мовленні. Аналіз емотивних мовних засобів та механізмів їх впливів на людину викликає інтерес для подальших досліджень у цій сфері.

Експресивність є однією з найскладніших лінгвістичних категорій, терез те, що вона пов'язана з проявом суб'єктивного начала в мові, супроводжуваним пізнанням об'єктивної дійсності і відбиває зміст індивідуальної свідомості носіїв тієї чи іншої мови [40, с. 34].

Проблема експресивності мовних засобів привертала увагу лінгвістів вітчизняного та зарубіжного мовознавства протягом всього 20-го сторіччя. Починаючи з середини 50-х рр. минулого століття, починається вивчення експресивності мови і мовних творів. На сьогоднішній день в лінгвістиці накопичений великий досвід дослідження експресивності тексту в її зовнішньому прояві, докладно вивчені та описані різні способи і засоби вираження експресивності в зовнішній формі тексту.

Однак, явище експресивності повідомлення, як усного, так і письмового, цим не вичерпується. Постановка та вирішення проблеми, пов'язаної з дослідженням різних видів внутрішньої, позамовної, експресивності тексту, набуває особливої значущості, що багато в чому визначає актуальність даного дослідження. Також, вагомість теми обумовлена ще й тим, що в сучасній науці текст як носій інформації визнається в різних її видах потужним інструментом впливу на свідомість індивідуума. Дослідження способів такого впливу, закладених на глибинному рівні, становить інтерес для дослідників різних гуманітарних областей, в тому числі і мовознавства.

У роботах різних мовознавців природа експресивності трактується по-різному. Так, до розряду стилістичних категорій відносять експресивність І.В. Арнольд, Ю.М. Скребнев, Е.С. Азнаурова та ін. Зі стилістичною функцією пов'язує її Ю.М. Скребнев. Як семантичний феномен розглядають експресивність В.Г. Гак, Н.А. Лук'янова, І. А. Стернин, А. Вежбицька та ін. В. Н. Телія розуміє експресивність як функціонально-семантичну категорію. Досить широко поширений підхід до експресивності як до функціонального феномену. Як функцію мови розглядають експресивність А.А. Реформатський і Р.О. Якобсон, В.А. Авронін та ін. До виду прагматичних категорій експресивність відносять А.А. Мецлер, Р.О. Піотровський, Дж. Остін, Л.А. Кисельова, І.П. Ромашова [11].

Експресивність представляється як однокомпонентне і багатоконпонентне явище. Багато мовознавців, розуміючи експресивність як однокомпонентне явище, ототожнюють її з емотивністю, серед яких є Ш. Баллі, В. Матезиус, Р.О. Якобсон, К.А. Рогова, Ю.М. Малинович; деякі інші — з інтенсивністю, до їх числа можна віднести І.В. Арнольд, В.І.Болотов, В.Г. Гак. Ширшою категорією, ніж емотивність, експресивність визнають А.І. Єфімов, Н.А. Лук'янова, О.І. Блінова, В.І. Шаховский, В.Н. Телія [11].

В якості багатоконпонентного явища, експресивність, на думку В.В. Виноградова, може включати в себе емоційність і образність. Л.А. Кисельова вважає, що експресивність — це образність, інтенсивність та новизна. Н.А. Лук'янова, В.І. Шаховский і багато інших дослідників додають ще й інтенсивність до категорій, виділеним В.В. Виноградовим [18, с. 70].

Також дослідники розрізняють поняття мовної та мовленнєвої експресивності. Мовна експресивність розуміється нами як сукупність взятих позаконтекстуальних конотацій мовних одиниць; мовна — як особлива організація мовних засобів, яка створює загальну забарвленість мови і певну функціональну експресивність. Мовні засоби вираження експресивності складають експресивні засоби, властиві самій системі мови і володіють регулярної відтворюваністю. Під мовними засобами розуміються експресивні засоби, які стають такими лише в контексті, при вживанні мови [31, с. 82].

В основі явища експресивності лежать кілька груп психологічних закономірностей, що стосуються, з одного боку, вираження емоцій і почуттів, а з іншого — сприйняття [24, с. 4].

На виникнення експресивності як характеристики мови або тексту впливають властивості комунікативної ситуації: наміри мовця / пишучого, презумпції читача / слухача (тобто вихідні знання і уявлення, з якими він вступає в комунікацію), а також лінгвістичний та екстралінгвальний (соціальний) контекст комунікативного акту [24, с. 6].

Мовні одиниці розділяються на системно-мовні носії експресивності та системно-нейтральні одиниці (тобто слова та вирази, які самі по собі не є носіями експресивності, але можуть брати на себе цю функцію за певних умов). При цьому у створенні експресивності мови або тексту провідну роль грають не стільки закладений в системі експресивний потенціал мовної одиниці відповідного рівня, скільки характеристики комунікативної ситуації, передусім контекст. Розбіжність інтенцій мовця / пишучого та презумпцій читача / слухача також може виступати додатковим засобом збільшення експресивності:

а) системно-мовні носії експресивності вживаються в експресивному контексті — реалізується внутрішньосистемна (словникова, парадигматична, фондова) експресивність;

б) системно-нейтральні одиниці набувають властивість експресивності в експресивному контексті — реалізується контекстуальна експресивність [24].

Межі між перерахованими випадками не є жорсткими. Так, багаторазове використання системно-нейтральних одиниць в експресивному контексті може

призводити до того, що вони стають системно-експресивними. Можливі випадки, коли, навпаки, експресивність втрачається внаслідок дуже великої частоти вживання системно-експресивних засобів в експресивному контексті.

Найбільш тісним є взаємозв'язок експресивності з емоційністю. Ці дві категорії перебувають у відношенні перетину: загальну частину їх змісту становить широкий спектр емоційної експресивності, а непересічними сферами є компоненти денотативного змісту, пов'язані з передачею емоцій, з одного боку, і неемоційна, «логічна» експресивність — з іншого [24, с. 16].

Загальним завданням експресивності є вираз або стимуляція суб'єктивного ставлення до сказаного. З боку мовця / пишучого це — посилення, виділення, акцентування висловлювання, відступ від мовленнєвого стандарту, норми, вираження почуттів, емоцій і настроїв, наділення висловлювання емоційною силою, оцінювання, досягнення образності та створення естетичного ефекту. З боку читача / слухача це — утримання та посилення уваги, підвищення рефлексії, виникнення емоцій і почуттів.

Ступінь експресивності (іноді ототожнювана зі ступенем інтенсивності) служить одним з розпізнавальних ознак для функціональних різновидів мови. До функціональних різновидів, що відрізняються високою експресивністю, відносяться мова художньої літератури, розмовна мова і публіцистика, а також мова реклами. До функціональних різновидів, що відрізняються низькою експресивністю, належать мову науки і техніки, а також офіційно—ділова мова [41].

Елементи теорії експресивності в лінгвістиці з'явилися наприкінці 19 в. в роботах А.А. Потебні та Ж. Вандрієс. Ці дослідники пов'язували експресивність з афективністю. Пізніше К.О. Ердман виділяв в якості додаткового компонента значення слова «побічний сенс», який відповідає сучасному уявленню про експресивність. Особливий інтерес до експресивності пробудився до середини 20 ст. (монографії Ш. Баллі, Я. Зими, В.А. Звегинцева, А.І. Єфімова, статті Е.М. Галкіної-Федорук, Л.М. Васильєва та інших дослідників, в яких було продовжено теоретичне осмислення категорії експресивності) [7].

Вивчення емоцій з позицій когнітивної лінгвістики дозволяє виділити емоційні концепти, розглядають емоції як когнітивну інтерпретацію навколишньої дійсності. Під «концептом» в сучасній лінгвістиці розуміється ідеальне, психічне утворення, одиницю інформаційної структури, яка позначається немов і може бути позначена тільки за допомогою мови [40].

Емоційний концепт є одиницею емоційної картини світу, яка являє собою сукупність емоційних понять, емоційних уявлень при ментальному освоєнні світу [42].

Під емоційним концептом слідом за Н. А. Красавським ми розуміємо «етнічно, культурно обумовлене, складне структурно-сислове, лексично і/або фразеологічно вербалізоване утворення, базується на понятійній основі, що включає, окрім поняття, образ і оцінку, і функціонально заміщає людині в процесі рефлексії і комунікації безліч однопорядкових предметів, що викликають упереджене ставлення до них людини» [43, с. 5].

У своїх роботах З. Кевечес на основі словникового матеріалу дає детальний опис концепту гнів, а також вказує на те, що структура емоційних концептів складається з чотирьох компонентів: 1) системи концептуальних метонімії, 2) системи концептуальних метафор, 3) системи родинних концептів, 4) системи когнітивних сценаріїв [15].

У разі концептуальної метонімії, фізіологічний прояв емоції допомагає розпізнати саму емоцію. Концептуальні метонімії представлені двома видами: пов'язані з внутрішніми фізіологічними реакціями і відносяться до поведінкових реакцій. Так, наприклад, почервоніння в області обличчя і шиї, стискання і розтискання пальців є зовнішніми ознаками прояву гніву. Таким чином, фізіологічні симптоми і поведінку людини в гніві метонімічно позначають гнів [15].

Концептуальна метафора служить засобом пізнання дійсності і сприяє проясненню складних абстрактних явищ; при метафоричному підході опис емоцій відбувається через метафори, в яких дані емоції концептуалізуються в мові, що говорить порівнює цю ситуацію з схожим на неї іншим, знайомим адресату явищем.

Формуванню емоційних концептів як самостійної концептосфери передують первинні емоції-уявлення архаїчного людини, що будуються на архетипах (вогонь, вода, земля, повітря), що лежать в основі тлумачення людиною світу. Емоції часто мисляться образами вогню, диму, рідини, яким раніше приписувалися різні магичні властивості: вогонь — символ очищення, вода - символ народження, життя (Б. Малиновський, Ф. Уілрайта і ін.) [11].

При дослідженні емоцій важливо врахувати досвід лінгвістів у вивченні механізмів мовного вираження емоцій мовця, мовного позначення випробовуваних емоційних станів, а також способів інтерпретації емоцій як об'єктивного емоційного стану людини. З одного боку, людина і його емоції є для мови частиною об'єктивної дійсності і, отже, її об'єктами, відображеними за допомогою мови; з іншого боку, емоції беруть активну участь у формуванні мовної, тобто модельної картини світу. При цьому людина є активним відображає суб'єктом, його мова — засобом відображення, а емоції людини — формою відображення оцінного ставлення людини до світу [14].

Для опису емоційного аспекту в мові в даному дослідженні застосовується метод дескрипторів. Під емоційним дескриптором розуміється слово, словосполучення слів або пропозицію даного тексту, семантика і структура яких допомагають встановити вираз загальної емоційності, а також уточнювати емоцію, відображену даною пропозицією (Н. Е. Юдіна) [12].

За елементарну одиницю тексту в дослідженні приймається диктема. Диктема є мінімальною тематичної одиницею зв'язного мовлення, в монологічному тексті представлена, як правило, абзацом, та в діалогічному тексті представлена цілою реплікою (М. Я. Блох) [41].

Отже, наразі лінгвістика активно набуває комунікативних рис, тая як на перший план висувається мета — дослідження комунікативної взаємодії мовців в акті комунікації, яке розраховано на їх мовне порозуміння у співвідношенні з параметрами мови, середовища, культури. На сьогоднішній день в лінгвістиці накопичений певний досвід вивчення експресивності та емотивності тексту, але все ще не існує спільної думки мовознавців стосовно цих явищ, що постає основною причиною детального вивчення даної теми.

1.2 Способи організації емоційного фону

В.В. Виноградов зазначав, що «... історія експресивних форм мови і експресивних елементів мови в мовознавстві маловивчена ...». За більш ніж 30 років оцінка лінгвістами стану проблеми дуже змінилась. У роботах 60-х і 70-х років ХХ століття незмінно підкреслюється недостатність вивчення мовних засобів взагалі і вираз емоцій зокрема [32].

Роль емоцій у житті людини в міжособистісному спілкуванні дуже велика. Емоційна сторона людського життя органічно пов'язана з діяльністю у всіх її формах і проявах. В емоціях знаходить своє вираження ставлення людини до явищ навколишньої дійсності.

Система мовних засобів дозволяє людині опосередковано або безпосередньо адекватно висловити будь-яку емоцію. Це не означає, що в реальному житті емоції виражаються тільки засобами мови. Ю. Д. Апресян виділяє наступні фази розвитку емоцій в мові:

Першопричина емоцій — зазвичай, на його думку, це «фізичне сприйняття або ментальне споглядання деякого стану речей. Нас злить те, що ми безпосередньо сприймали або сприймаємо» [2].

1) Безпосередня причина емоції — як правило «інтелектуальна оцінка стану речей як ймовірного або несподіваного, бажаного або небажаного для суб'єкта». Причиною позитивних емоцій є інтелектуальна оцінка. Наприклад, якісь події ми сприймаємо як бажані, тому отримуємо позитивні емоції. Причина негативних емоцій — наша негативна оцінка якихось подій, які сприймаються нами як небажані. Необхідно відзначити, що у виникненні емоцій важливу роль відіграє оцінка людини, яку він дає своїй діяльності [2].

2) Власне, емоція або стан душі. Даний стан обумовлено станом речей, які людина сприймала або споглядала. Позитивні або негативні стани відрізняються один від одного. У стані ненависті людина відчуває одне неприємне або негативне почуття, а в стані страху - інше, в стані туги – третє [2].

3) Зовнішній прояв емоцій, яке, на думку Ю.Д. Апресяна [2], має дві основні форми:

- а) неконтрольовані фізіологічні реакції тіла;
- б) контрольовані рухові і мовні реакції людини на те, що відбувається.

У роботі «Слово в лексико-семантичній системі мови» А. А. Уфимцева зазначає, що «... все різноманіття емотивних значень, смислових нюансів емоційно-вольової дії і жанрово-стилістичної диференції знаходять своє вираження в мові і його емоційно-афективних засобах ...» [32].

Для вираження емоцій в лінгвістиці використовуються одиниці усіх мовних рівнів. Засоби емоційної експресії включають фонетичні, лексичні та граматичні засоби.

Говорячи про фонетичні засоби вираження емоцій, багато дослідників, наприклад, А.А. Реформатський в роботі «Вступ до мовознавства», Д.Н. Шмельов «Проблеми семантичного аналізу лексики» називають в першу чергу інтонацію, наголос, тони. Ці фонетичні характеристики вони об'єднують поняттям просодія (гр. *Prosōdia* - наголос, приспів той же, що вірш або віршування). Необхідно відзначити, що ці характеристики можуть бути виявлені тільки в звуковій мові. У будь-якій мові вони утворюють систему засобів, яка властива тільки цій мові і завдяки якій емоції можуть бути виражені і зрозумілі [45].

Якщо порівнювати роль різних мовних засобів у вираженні емоцій, потрібно відзначити, що деякі дослідники схильні віддавати перевагу саме просодичним елементам. У роботі «Французька стилістика» Ш. Баллі прямо говорить про те, що «... афективний зміст не може бути передано тільки словами (він має на увазі слово без інтонації); з цього ми можемо вивести закономірність: роль слів у висловленні зменшується пропорційно збільшенню ролі почуттів. «... у нас немає більш ефективного засобу вселити свою думку співрозмовнику і впливати на його почуття, ніж емоційна інтонація і обумовлена нею оклику форми мови ... ».

Для вираження емоцій релевантний будуть не тільки просодичні елементи, але і диференціальні ознаки фонологічної системи. Один і той же феномен може входити в систему ознак або перебувати за її межами. Наприклад, довгота

голосних в англійській мові є елементом, що розділяє слова за змістом і розглядається як диференційна ознака в фонетичній системі англійської мови, а в українській мові подовження голосного не є фонологічно значущим.

Прикладом використання фонетичних засобів мови для вираження емоцій і їх впливу на емоційну сферу слухача має величезний арсенал прийомів, які засновані на особливому способі підбирання звукових і ритмічних організацій висловлювання. Сюди можна віднести алітерацію, риму, звуконаслідування і ритм. Ці прийоми використовуються в основному в поезії, але рима зустрічається і в звичайному не поетичному мовленні та знаходить широке застосування в просторіччі і жаргонах як емоційно-оцінний прийом. Наприклад, шури-мури. Потрібно відзначити, що, володіючи великими можливостями вираження емоцій, всі види фонетичних засобів можуть реалізувати цю можливість, тільки накладаючись на одиниці рівнів мови [35, с. 128].

Емоційний стан людини, що говорить накладає певний відбиток і на синтаксичне оформлення мови. Всі випадки вираження емоцій синтаксичної організації висловлення можна звести до:

- 1) зміни прийнятого в мові порядку слів;
- 2) зростанням числа випадків граматичної незавершеності;
- 3) переривання ланцюга розгортання тексту;
- 4) порушення граматичного узгодження, аж до повної граматичної дезорганізації мови в стані фрустрації (від латинського *frustratio* -обман, невдача) «... психологічний стан, виникає в ситуації розчарування, нездійснення якої-небудь значущої для людини мети, потреби ...».

Цікаві дані про специфіку граматичних оформлень висловлювання містяться в монографії Е.Л. Носенко «Особливості мови в стані емоційної напруженості». Автор виділяє наступні синтаксичні особливості мови, характерні для стану емоційної напруженості:

- 1) зменшення синтаксичної складності речень;
- 2) зростання граматичних незавершених речень;
- 3) зростання граматичних помилок узгодження мовних одиниць, які не коригуються».

Можливість слова виражати емоції безперечна. В.В. Виноградов в роботі «Російська мова» [4] писав «... слова знаходяться в безперервному зв'язку з усім нашим інтелектуальним та емоційним життям ... предметно-логічне значення кожного слова оточене особливою експресивною атмосферою, що коливається в залежності від контексту». К.А. Левківська в роботі «Теорія слова, принципи її побудови та аспекти вивчення лексичного матеріалу» пише «... емоційна забарвленість представляється якби у вигляді неясної димки. Вона (емоційна забарвленість) виступає як ореол характерних відносин навколо чітко окресленого понятійного змісту слова».

Розглядаючи лексичні засоби вираження емоцій, виникають питання, на які необхідно відповісти:

- 1) Що розуміють під емоційністю в мові?
- 2) Яку лексику зараховують до емоційної лексики?

У мові художнього тексту використовують лексику, яка володіє такими якостями як емоційність і експресивність. В останні роки з'являються роботи, в яких емотивність розглядається як мовне вираження емоцій, наприклад, в роботах В.І. Шаховського [41; 42; 43]. Автор наголошує на необхідності врахування чинників емоційності, експресивних характеристик мовної свідомості в дослідженнях мовного спілкування.

У лінгвістичних публікаціях ми читаємо, що слово є засобом пізнання навколишнього світу і засобом комунікації. Необхідно відзначити, що мова служить засобом вираження особистого, суб'єктивного ставлення людини до предмета, висловлювання і ситуації, а також його почуттів та емоцій. Мова являє собою засіб емоційного впливу на слухача. Термін «емоційна лексика» різними авторами розуміється далеко неоднозначно. Багато хто не дає чіткого розмежування між змістом, який вкладається в поняття «емоційний» і «експресивний». Дуже часто ці два поняття вживаються як синоніми. Так що ж таке експресивна лексика, а що являє собою емоційна лексика? У тлумачному перекладознавчому словнику Л.Л. Нелюбина [28] ми читаємо «експресивна лексика — слова, що виражають ласку, жарт, іронію, зневагу, фамільярність і т. д.».

Під емоційною лексикою ми розуміємо «1) слова, що мають виражену мовними засобами емоційну забарвленість. 2) лайливі слова. 3) вигуки. 4) жаргон, сленг, просторіччя. За сувору диференціацію даних термінів виступала Е.М. Галкіна-Федорук [7]. Вона говорила про те, що необхідно чітко розмежувати два поняття: емоційний і експресивний. «Емоційні засоби служать для вираження почуттів, а експресивні — для посилення виразності, як при вираженні емоцій, так і при вираженні думки». На її думку, вираз емоцій в мові завжди експресивний, але експресія не завжди емоційна. Е.М. Галкіна-Федорук у своїй роботі «Сучасна російська мова» говорить, що до емоційної лексики належать «1) слова, які виражають почуття, пережиті власне мовцем або іншою особою; 2) слова-оцінки, що описують речі, предмети, явища з позитивного і негативного боку всім своїм складом лексики; 3) слова, в яких емоційні відносини до сказаного виражаються не лексично, а граматично, тобто особовими суфіксами і префіксами;» [7].

На думку Є.М. Галкіної-Федорук по емоційному забарвленню можна виділити «лайливі і вульгарні слова». Вона пов'язує емоційність слова з його стилістичними характеристиками. Е.М. Галкіна-Федорук дає наступне визначення емоційної лексики «емоційна лексика виражає почуття і настрої людини, за значенням ця лексика ділиться на лексику, яка називає почуття та виражає відношення до явищ дійсності, позитивним або негативним» [7].

Саме такої точки зору дотримуються Н.М. Баженов і А.М. Фінкель в роботі «Сучасна російська літературна мова» вони вказують на те, що «однією з найбільш стійких груп є та група слів, де певна тінь почуттів укладена в самому значенні слова, тобто такі слова, які позначають почуття, ставлення, любов, ненависть, доброта ... тощо ». Протилежну точку зору висловлює І.В. Арнольд у своїй роботі «Лексикологія сучасної англійської мови» вона виключає зі складу емоційної лексики слова, які називають емоції і почуття. І.В. Арнольд вважає, що «з точки зору експресивності слід розрізняти лексику емоційно-нейтральну, тобто лексику, яка виражає тільки поняття і не вказує відношення мовця до даного поняття». А також поряд з емоційно-нейтральною лексикою вона виділяє лексику «емоційно-забарвлену, яка має почуття, настрої, ставлення мовця до

висловлювання». Слова, які позначають емоції, почуття, настрої, на думку І.В. Арнольд, висловлюють емоції тільки понятійно. Вони називають емоцію, не переживаючи її [2]. У числі слів, що виражають почуття і містять позитивну і негативну оцінку, І.В. Арнольд виділяє «пестливі слова, лайливі слова, вигуки, так як тільки вони передають схвалення і несхвалення, визнання або захоплення, глузування, іронію ...». Вона вважає, що передача емоційного забарвлення може бути досягнута через спеціальні суфікси та завдяки гіперболі. Але потрібно відзначити, що І.В. Арнольд робить відмінність між експресивністю і емоційністю. Аналізуючи її роботу можна сказати, що вона тісно пов'язує емоційність з оцінкою.

Д.Н. Шмельов так само розглядав експресивно-оцінну лексику. Він вважає за необхідне розрізнати «по-перше, слова, які позначають певні емоції і переживання; по-друге, слова, емоційна значущість яких створюється за допомогою словотворчих засобів; по-третє, слова, в власне лексичному значенні яких міститься певна оцінка охоплюють ними явищами ». Він вважає, що таке поняття як «емоційно-забарвлена лексика» відноситься тільки до останніх двох груп слів, тому що слова, що позначають емоції безпосередньо відображають емоції своїми значеннями, а це веде до того, що Д.Н. Шмельов виключає слова, які називають емоції, з кола емоційної лексики.

«В українській мові є чималий фонд слів зі стійким емоційно-експресивним забарвленням ... відтінки цієї забарвлення надзвичайно різноманітні і обумовлені тим чи іншим ставленням до данного явища: іронічний, несхвальний, зневажливий, лагідний і т.д.». М.Н. Кожина [16] виділяє кілька груп експресивно-емоційної лексики:

«1) слова, що використовуються переважно в усно-фамільярній мові;

2) багатозначні слова, які в своєму прямому значенні зазвичай стилістично нейтральні, проте в переносному значенні наділяються оцінним та експресивним стилістичним забарвленням;

3) слова, в яких емоційність, експресивність і взагалі стилістичні конотації досягаються за рахунок словотворчих суфіксів» [16].

Потрібно відзначити, що М.Н. Кожина розглядає експресивність і емоційність у тісному зв'язку зі стилістичними характеристиками і пов'язує емоційність з оцінкою [16].

Останнім часом з'являється ряд робіт, мета яких — створити класифікації емоційної лексики. Наприклад, Ю.Д. Апресян [2] виділяє наступні типи лексики, які висловлюють емоції:

1) базова лексика;

а) дієслівні синонімічні ряди, наприклад: турбуватися, боятися, сердитися, соромитися, пишатися, дивуватися, захоплюватися, любити, сподіватися, радіти, сумувати та інші;

б) ряди відповідних іменників, прикметників і прислівників — занепокоєння, радість, радий, тривожно, з тривогою, боязно, зі страхом, в страху і т.д.

2) Слова, які не є позначеннями емоцій. Дані слова включають в своє значення вказівку на різні емоційні стани суб'єкта, коли той виконує будь-яку дію чи знаходиться в будь-якому стані. Наприклад: милуватися, задивитися, задивитися.

3) Слова, що не називають емоції, але мають безпосереднє відношення до вираження емоцій. В даному випадку Ю.Д. Апресян говорить про метафори, які позначають певний фізичний симптом почуття. Наприклад, блищати, виблискувати; почервоніти, зарум'янитися і багато інших [2].

Л.Г. Бабенко виділяє шість граматичних класів лексики, що виражають емоції:

1) Емотивні дієслова. На думку Л.Г. Бабенко, ця частина мови найбільш пристосована для вираження емоцій.

Дана частина мови має величезні можливості відображення різних почуттів. «Емоції передаються дієсловами як стан (сумувати) і як становлення стану (закохатися), як відношення (любити), і як вплив (закохати), а також як зовнішній прояв емоцій (цілувати, обіймати)».

2) Емотивні іменники. Субстантивна лексика, що виражає емоції, відноситься до лексико-граматичному розряду абстрактних іменників. Але потрібно відзначити, що велику частину цієї лексики складають «мотивовані

слова, різні номіналізації, а також віддієслівні та відприкметникові слова, типу сказ, лагідність, ніжність». Менша частина — «невмотивовані слова типу біда, страх, печаль, пристрасть, смуток».

Віддієслівні емотивні іменники позначають емоційні стани, відносини, дії: натхнення, добра воля. Відприкметникові емотивні іменники є в основному абстрактними номінаціями якостей: пристрастність, запальність, азартність. Серед конкретної лексики, яка включає емоційні ознаки, виділяють одухотворені іменники. Дані іменники позначають суб'єкт, тобто носія емоційного стану, наприклад, гордий, але також до цієї групи відносять іменники, що позначають особу, на яке направлено почуття, наприклад, улюбленець. З цього можна зробити висновок, що емотивні іменники багатofункціональні: «по-перше, вони дають абстрактне позначення почуття, по-друге, позначають емотивну якість у відверненні від їх носія, по-третє, називають особу, що відчуває емоції або що є об'єктом, джерелом емоції іншої особи» [44].

3) Емотивні прикметники, які «завдяки їх явній ситуативності семантично і функціонально притягуються до дієслова, а формально-граматично тяжіють до іменника». «Емотивність прикметника має комбінацією значень, передає емоцію як звичайний стан (ідентифікатор «наповнений почуттям»), вираз емоційного стану (ідентифікатор «виражає почуття»), емоційне ставлення (ідентифікатор «що відноситься до почуттів».

4) Емотивні прислівники, висловлюючи емоції, орієнтуються на «супроводжуючий стан, емотивно характеризують різноманітні дії (сумно дивитися, сумно сказати) і ознаки (сумно-важкі очі)».

Зображення емоцій говірками має свою специфіку. Потрібно відзначити, що ця специфіка проявляється остосовно їх сполучуваності: «граматична природа емотивних говірок не дозволяє їм співвідносити емоції безпосередньо з їх носієм, тому співвідношення з суб'єктом емоцій здійснюється в тексті опосередковано, через його дії або через виражені ознаки ».

5) Емотивні вигуки. Л.Г. Бабенко визначає даний вид вигуків, в силу їх складної природи, як «особливий синкретичний клас слів, що тяжіє і до емотивів — номінативів, і до емотивів - конотативів». Даний клас слів вона розглядає як

різновид емотивів - експресивний. Одиницею мови, на думку Л.Л. Нелюбина, є слово [28]. У роботі «Нариси зі вступу до мовознавства» Л.Л. Нелюбин пише: «слово є одиницею мови, що називає речі, істоти і явища оточуючого нас світу». У цій же роботі Л.Л. Нелюбин пише, що існує складна система лексико-семантичних значень. Одним із значень слова він називає емоційне значення. «Емоційне значення може існувати в слові або самостійно, або разом з предметно-логічним значенням, або контекстуально». До слів, які мають емоційне значення, Л.Л. Нелюбин відносить [28]:

1) вигуківі слова, наприклад: ох! ах! ех!;

2) слова, які виражають почуття. «Слова, що позначають почуття, майже завжди поряд з предметно-логічним значенням несуть і емоційне значення». Наприклад; любов, ненависть, страх, жах, радість і т.д.

3) «Певна група слів має тенденцію втрачати свою предметно-логічне значення і компенсувати цю втрату сильним емоційним значенням. До таких слів відносять вульгарні шари лексики: лайливі слова, прокляття, нецензурні слова та ін.» [28].

Потрібно відзначити, що для позначення емоційності як властивості мовного знаку в лінгвістиці існує спеціальний термін «емотивність» [43, с. 57]. А одиницю, яка має в своєму значенні цей показник, називають емотивом. Принципи класифікації емотивів поки ще чітко не розроблені. Якщо слово висловлює або може виражати емоції, то воно емотивне. Можна виділити наступні види емотивів:

1) афективи — слова, що включають тільки емоційність. Даний вид емотивів характеризує вищий ступінь емоційності. Сюди зараховують вигуки і вигуківі слова, лексику обзивання і пестливу лексику, лайливу лексику [44]. Наприклад: чорт забирай!

2) ронотативи — слова, емотивна частка значення яких супроводжує основне предметно-логічного значення. На відміну від афективів, даний вид емотивів характеризують велику усвідомленість емоцій, яку вони виражають. Сюди відносять словотворчі деривативи різних типів: зоолексика з чужим денотативами («предмет або явище, позначається певними словом в конкретному

мовному творі; об'єкт, що позначається лексичної одиницею, словосполученням», емоційно-оцінні прикметники, емоційно-підсилювальні прислівники, архаїзми, поетизми і ін.).

3) Сленгізми, жаргонізми, вульгаризми — слова, які в літературній мові відносяться до розряду емотивних, наприклад: тусовка, базар (в значенні спору).

4) Експресиви — мовні одиниці, які збільшують вплив сили образності. Наприклад, метафори, паремії, алюзії (запекла суперечка сперечатися до побіління).

В лінгвістиці склалися два підходи до опису емоцій, які умовно можна назвати смисловим і метафоричним. Змістовний підхід був запропонований в перших роботах А. Вежбицкой і Л.Н. Йорданської, де емоції описувалися через прототипні ситуації, в яких вони виникають. Метафоричний підхід був детально розроблений М. Джонсоном і Дж. Лакоффом, цей же підхід реалізує Н.Д. Арутюнова [45].

Передбачається, що емоційні концепти, задані типовими для відомих переживань ситуаціями, можуть бути описані за допомогою ментальних сценаріїв: «я відчував себе так само, як почувають себе, коли ...», «я відчував себе так само, як хто-небудь себе почував б, якщо ... ». На думку прихильників смислового підходу, без тлумачень такого роду неможливо було б пояснити відносини між такими поняттями, «як заздрість, ревності, ненависть, презирство, жалість, захоплення і т.д., неможливо було б порівнювати (і інтерпретувати) концепти емоцій в різних мовах».

В основі класифікації базових емоцій у А. Вежбицкой [5] лежать деякі семантичні категорії.

1) Першу групу емоційних концептів в цій класифікації об'єднує спільна ідея того, що відбувається з нами або з іншими людьми, погане або хороше, емоції і стан.

2) Друга група повідомляє про те, що роблять люди, знову ж таки, добре чи погане.

3) Третя група — уявлення про те, що ми думаємо про себе і що інші люди думають про нас.

4) Четверта група позначає емоційне ставлення до інших людей (любов, ненависть, повагу, заздрість).

Таким чином, «самі явні параметри, які становлять думки людини в його емоційних переживаннях і які лежать в основі роз'яснює класифікації емоційних концептів в мові і культурі, — це поганий, хороший, відбуватися, робити, хотіти, не хотіти, я і хтось (або все)». Особливе місце в ряді базових емоцій займають емоції подиву і здивування. Досліджуючи специфіку даних емоції, А. Вежбицкая говорить про їх «неполярність» [6]. Це відбивається в тлумаченнях емоцій подиву і здивування: в них відсутні ознаки типу «хороший/поганий». В рамках смислового підходу можу бути описані не всі емоції. Обмежене тлумачення емоцій в рамках зазначеного підходу викликає критику у дослідників і є причиною виникнення інших способів їх тлумачення.

Найбільшого поширення в сучасних лінгвістичних роботах отримав метафоричний спосіб представлення емоцій. Дж. Лакофф і М. Джонсон зазначають, що мовні засоби вираження емоцій у вищій мірі метафоричні [22]. Емоція практично будь-коли виявляється прямо, але завжди уподібнюється чомусь. Тому найбільш адекватним лінгвістичним описом емоцій автори вважають опис через метафори. Метафоричний спосіб опису емоцій полягає в тому, що внутрішній світ людини утворюється за образом зовнішнього, матеріального світу. Основним джерелом психологічної лексики є «лексика фізична, використовувана метафорично». При цьому емоції осмислюються як предмети, речі, орієнтири.

Ю. Д. Апресян, разом з перевагами такого підходу, що він дає можливість відобразити внутрішню семантичну структуру слів, що позначають емоції, і ввести в їх опис великі групи пов'язаних з ними метафоричних виразів, відзначає і його недолік [2]. До недоліку даного підходу він відносить те, що «метафора приймається за кінцевий продукт лінгвістичного аналізу, і власне семантична мотивація того, чому та чи інша метафора асоціюється з певною емоцією, відсутня».

Отже, система мовних засобів дозволяє людині опосередковано або безпосередньо адекватно висловити будь-яку емоцію. Для вираження емоцій в

лінгвістиці використовуються одиниці усіх мовних рівнів. Засоби емоційної експресії включають фонетичні, лексичні та зраматичні засоби.

1.3 Кінцеві дієслівні закінчення як один із видів вираження емоційного фону в корейській мові.

В лінгвістичній типології існує кілька типів класифікацій мов; згідно своєї морфологічної структури, корейська мова відноситься до аглютинативних. Головною рисою мов аглютинативного типу є те, що форми самостійних слів утворюються за допомогою вільно приєднувальних до вихідної форми афіксів (суфіксів і префіксів) та закінчень, які завжди приєднуються до кореня з урахуванням їх ієрархічної послідовності [1].

Афікси-приклейки позначають час, особу, число, значення, відміни та інші граматичні значення. Зазвичай кожен із афіксів має тільки одне суворо визначене значення. Приклейки суто механічно приєднуються (приклеюються) до основи слова. Таким чином, слово стає багатоморфним, але, як правило, між двома окремими морфемами зберігаються чіткі межі, що не допускає фонетичних змін на стику морфем. Синтаксично корейська мова відноситься до типу SOV (суб'єкт—об'єкт—дієслово), де предикат є останнім словом в реченні [1].

Закінчення в корейській мові є однією з найважливіших частин розділу граматики, адже вони виражають не тільки логічний зв'язок у реченні, а й соціальні відносини між мовцем та слухачем, а саме манери або поведінку, ціль повідомлення, суб'єктивне ставлення до висловлювання або емоційний стан мовця в момент мовлення [41].

В корейській мові закінчення, які додаються до основи предиката формуючи присудок поділяться на передкінцеві (선어말어미), тобто суфікси, та кінцеві (어말어미). В свою чергу кінцеві закінчення діляться на заключні (종결어미) та незаклучні (비종결어미), які також поділяються на з'єднувальні (연결어미), що поєднують два або більше простих речення в одне складне, та трансформаційні закінчення (전성어미), які слугують для переходу слова з однієї частини мови в іншу [43].

Також з'єднувальні закінчення можуть виступати як кінцеві, змінюючи свої зміст та функції. Подібне використання з'єднувальних закінчень часто зустрічається в розмовній корейській і мовець часто додає до них закінчення неофіційно ввічливого стилю “요” (-거든(요), -는데(요), -니까(요)) [52].

За Лі Ік Собом, незаклучні з'єднувальні закінчення в корейській мові можуть бути трьох типів:

- 대등적연결어미 (закінчення сурядного зв'язку: 고, —(으)며, —(으)나);
- 종속적연결어미 (закінчення підрядного зв'язку: —(으)니까, —지만);
- 보조적연결어미 (поєднують основний предикат із допоміжним: —아/어, —게, —지, —고) [53].

Незаклучні трансформаційні закінчення поділяються на 관형사형어미, тобто ті, що змінюють предикат на атрибутив у реченні, наприклад —ㄴ, —는, —르, —던 (먹다 – 먹은 їсти — з'їдений, 가다 – 가는 йти — той, що йде) та 명사형어미, що перетворюють предикат на іменник: —음, —기(웃다 – 웃음 сміятись — сміх, 울다 – 울음 плакати — плач) [53].

В реченнях заклучні закінчення виражають настрій мовця (서법) та категорію ввічливості (경어법). За метою висловлювання речення поділяються на:

- Розповідні (평서형어미) —다, —오, —습니다/습니다;
- Окличні (감탄형어미) —구나, —도다;
- Питальні (의문형어미) —느냐, —는가, —르까;
- Наказові (명령형어미) —아라(어라), —게, —오, —십시오;
- Запрошувальні (청유형어미) —자, —자구나, —세, —읍시다 [52].

Заклучні закінчення можуть мати різне значення в залежності від відносин між мовцем і слухачем та їх суб'єктивного відношення до висловлювання, що викликає труднощі у розумінні сенсу повідомлення та додаткового емоційного фону, що було вкладено автором, тому їх вивчення є важливою складовою освоєння розмовної корейської не носіями мови. Тобто, існують заклучні закінчення які передають однаковий сенс та ціль повідомлення, але можуть бути змінені в залежності від вибору мовця.

Іменникові закінчення в корейській мові називаються частками (조사). Вони додають іменнику додаткового значення або слугують для смислового зв'язку з

іншими членами речення. Лі Ік Соб [60] виділяє різні типи в залежності від функцій, наприклад: відмінкові (격조사) —을/를, —이/가; сполучні (접속 조사) —와/과, —하고, —(이)랑; допоміжні (보조사) —은/는, —도, —만, —까지 тощо.

Використання часток або закінчень є однією з найбільших відмінностей між корейською та європейськими мовами; європейський оратор мови використовуватиме інтонацію, щоб надати додаткове значення слову або фразі. Коли носії європейських мов пишуть, вся інтонація втрачається, тому була винайдена пунктуація, щоб допомогти читачеві зрозуміти повідомлення.

Коли читач бачить вислів: “йде дощ!”, він розуміє, що, очевидно, передається радість або здивування. Також, якщо читач бачить: “йде дощ?”, то розуміє та відчуває розчарування, невпевненість або недовіру (звісно, не обмежуючись значенням пунктуації, контекст допомагає зрозуміти, що саме відбувається) [59].

Корейська мова, як правило, не потребує пунктуації, тому що самі слова в письмовій та усній формі змінюються так само, як і інтонація, що дозволяє вкласти зміст емоцій або вражень у висловлювання. Вивчення способу вираження емоцій в корейській мові, а саме морфологічного способу, є однією з найскладніших та не зрозумілих завдань, що постає при вивченні мови не носіями.

Емоційний стан в акті комунікації як лінгвістичне явище досліджується мовознавцями не так давно. Мова завжди була і залишається головним інструментом людського спілкування, що не тільки забезпечує інформаційний обмін учасників діалогу, але й відображає їх емоційний стан в акті комунікації. Комунікація, як лінгвістичне явище, досить активно почала досліджуватися вченими у минулому столітті, але емотивний фактор, як невідокремлювана одиниця комунікації, залишався у тіні [43].

Довгий час велися дискусії через питання про співвідношення емоційного та раціонального в мові та мовленні. Вважалось, що одні слова мають тільки предметно-логічний зміст, а інші описують певні емоції. Наразі дослідження проблеми "мова і емоції" є одним з основних пріоритетних напрямків сучасного мовознавства.

Шаховський В.І. виділяє два способи вираження емоцій: вербальний (за допомогою мовних засобів) та невербальний (міміка, жести, пантоміма) [44]. Але необхідно зазначити, що невербальний спосіб переважає над вербальним, оскільки емоція – короткотривале почуття і ми нерідко відчуваємо труднощі, намагаючись підібрати найбільш влучні мовні засоби для її вираження. Емотивність властива всім мовним рівням: фонетичному, морфологічному, лексичному і синтаксичному. Кожен з них має власну низку засобів вираження [45].

Прикладом використання фонетичних засобів мови для вираження емоцій і їх впливу, на емоційну сферу слухача має величезний арсенал прийомів, які засновані на особливому способі підбраною звуковий і ритмічною організації висловлювання. Сюди можна віднести алітерацію, риму, звуконаслідування і ритм. Ці прийоми використовуються в основному в поезії, але рима зустрічається і в звичайному непоетичному мовленні і знаходить широке застосування в просторіччі і жаргонах як емоційно-оцінні прийоми [40].

Одним з найрозповсюджених способів вираження емоцій в корейській мові, як і в будь якій іншій, необхідно виділити лексичний. Використання лексем різного типу дає можливість висловити будь який емоційний стан в момент мовлення. Для вираження емоцій в мові застосовують: вигуки (야, 우아, 어머, 헐), жаргонізми (сленг, просторіччя, вульгаризми – 촌놈, 군발이, 째새, 대박) та слова, що безпосередньо називають емоції (짜증나다, 화가 나다, 행복하다, 그쁨, 슬픔) [57].

- 와, 정말 예뻐! – Вау, справді гарна!
- 야, 짜증나! – Ей! Бісиш!
- 어, 슬퍼... – О, сумно... [62]

Великий інтерес представляє питання про те, які частини мови є максимально репрезентативними для вираження емоційної сфери мовної особистості індивіда і дієслово є одним із основних, особливо в корейській мові. В межах лінгвокультурного підходу, модель тлумачення назв емоційних станів на основі універсальних семантичних примітивів для багатьох мов світу запропонувала А. Вежбицька [6].

В корейському мовознавстві дану тему досліджував Кім Тхе Йоб і згідно його класифікації, емоційні стани поділяються наступним чином: 1) емоції, пов'язані із негативними відчуттями (смуток - 슬픔, нещастя - 불행, страждання - 괴로움) [62]; 2) емоції, пов'язані із позитивними відчуттями (радість - 그쁨, задоволення - 만족, щастя - 행복) [62]; 3) емоції пов'язані із людьми, що здійснили погані вчинки (гнів - 분노, злість - 화, лють - 격노) [62]; 4) емоції пов'язані із роздумами про власні вчинки або самооцінкою (сором - 수치심, каяття - 회한, самовпевненість - 자부심) [62]; 5) емоції пов'язані із відношенням до інших людей (любов - 사랑, повага - 존경, заздрість - 부러움) [62].

Також, у лексичному запасі кожної мови присутні не тільки слова із яскраво вираженим стилістичним забарвленням або із структурним компонентом, що надає змогу вербалізувати емоції, а й ті слова, емоційні якості яких перебувають у потенціалі і використання яких у певному контексті може надавати слову емоційного навантаження, що дає їм можливість впливати на реципієнта даного контексту [65].

Методикою виявлення емотивної лексики є суцільна вибірка зі словника із урахуванням дефініцій, що містять свого роду вказівки на емоції. Емотивна лексика ситуативна за своєю денотативною основою, тому що емоції невід'ємно пов'язані із суб'єктом, який їх зазнає та об'єктом, що їх викликає. Предикат є частиною речення, що найбільш пристосований до відображення емоцій, особливо у корейській мові: він орієнтований на сферу суб'єкта або об'єкта. Це визначає «драматургійність», «наповненість» дієслівної семантики, найбільш адекватно описує дійсність.

Саме дієслово, як стилістично так і семантично багата категорія має більше можливостей для опису почуттів у різноманітних відтінках та ракурсах. Емоції передаються дієсловом як стан (сумувати 슬퍼하다, мучитись 괴로워하다, нудьгувати 심심해하다) і як становлення стану (розізлитися 화가 나다), як відношення (любити 사랑하다, ненавидіти 싫어하다) і як вплив (смішити 웃기다, заставляти плакати 울리다), і як зовнішній вияв емоцій (плакати 울다, сміятись 웃다) [62].

Отже, мовна модель емоційно-психічної діяльності така, що в ній емоції постають не як самодостатні абстрактні величини, а як різноманітні субстанціональні об'єкти. Номінації цих сутностей Л.Г. Бабенко відносить до розряду супер класифікаторів, які "становлять один з найважливіших підкласів лексики в цілому.

Дієслова категорії емоційного стану і відношення пов'язані з полями мови, поведінки, інтелектуальної діяльності, сприйняття тощо. Це пояснюється відомим положенням про те, що емоційні процеси є певною складовою психічних станів людини поряд з вольовими проявами та інтелектуальними станами. До числа емоційних явищ, пов'язаних із вольовою діяльністю людини, відносяться такі, як рішучість та нерішучість, впевненість та невпевненість, бажання, надія тощо. З розумовою діяльністю пов'язані наступні: цікавість, сумнів, нудьга, апатія, здивування, та ін [35].

Отже, специфіка досліджуваного класу дієслів визначає різноманітність їх смислового значення, емоційного й стилістичного забарвлення. Аналіз емотивів з цих позицій дозволяє визначити структуру даної лексичної більшості, виділити ядро і периферію. Змістова сутність цих слів, закріплена в лексичній семантиці і відповідає їх семантико-синтаксичній функції в мові.

Особливе місце в корейському мовленні посідає морфологічний спосіб вираження емоційного фону. Розвинута система дієслівних закінчень дає змогу надавати предикату додаткового відтінку значення, в тому числі й емоційного.

В такий спосіб можна виразити емоції різного спектру, починаючи від найпростіших – радість, здивування, злість, захопленість, а також більш складні емоції, такі як впевненість/невпевненість, жалкування, вдячності, жалкування. Тобто, додаючи до основи предиката емоційно-забарвлених грамам, таких як -군, -지, -네, -잖아 [65] тощо можна додати або підсилити його емоційне навантаження.

Дієслівні закінчення в корейському реченні додаються за чіткою ієрархічною послідовністю, наприклад: предикат + час – емоційний фон – ввічливість (가다 йти - 가겠습니다) або предикат + гонорифічний афікс – закінчення, що виражає мету висловлювання (спонукання/наказ) – ввічливість (가다 йти - 가실래요?) [67].

- 우아, 맛있군요! – Вау, це так смачно!
- 주머니에 있잖아! – Воно ж у кармані! [64]

Дуже часто подібні граматичні закінчення потребують додаткового пояснення при перекладі, адже мають велике додаткове смислове та емоційне навантаження, що неможливо передати шляхом буквального перекладу через розбіжність структури мов:

- 한국은 진짜 매력적인 나라더군요! – Корея насправді прекрасна країна! (Я так думаю опираючись на власний досвід, адже я там був.)

Тобто, граматичне закінчення -더군요 показує нам радісні емоції захвату від країни, але також додають впевненості у висловлюванні адже повідомляє нас, що у мовця є вагомі підстави так вважати. Цим закінченням ми можемо передати якнайменше три аспекти: власний досвід, впевненість у висловлюванні, захват/подив.

Якщо часточка -더 вказує нам на власний досвід мовця, то -군 виражає саме подив, захват або раптове розуміння ситуації [64]. Так, речення 한국은 진짜 매력적인 나라더군요! може мати трохи інше значення в залежності від ситуації через багатозначність грамеми. Наприклад можливим варіантом перекладу та розуміння речення може бути: Корея насправді прекрасна країна! (Тепер я зрозумів чому інші люди так вважають завдяки власному досвіду.)

Через велику кількість граем, які мають однакове емоційне навантаження (-네, -군, -는데 виражають подив) виникає необхідність в уточненні значення та порівняння їх використання задля розуміння різниці між ними [56].

Отже, вивчення способів вираження емоційного фону в контексті корейської мови є надзвичайно складним завданням для носіїв будь якої європейської мови, в тому числі й української. Адже, на відмінну від них, корейська мова дає можливість вираження емоцій не тільки на синтаксичному, лексичному, фонетичному та семантичному рівні, а й граматичному. Ця відмінність між мовами нерідко ускладнює розуміння іншомовного тексту та створює проблеми та непорозуміння у комунікації.

Висновки до розділу 1

Нами було досліджено, що увагу до проблеми вербалізації емоцій лінгвісти звернули в середині ХХ-го століття. На даному етапі розвитку мовознавства проблема «мова та емоції» є одним із найголовніших пріоритетів, адже емоції є однією із форм відображення світу, що позначають психологічні переживання, хвилювання, емоції людини. Багато вчених робили спроби їх класифікування, наприклад психолог К. Ізард виділяє наступні основні емоційні стани: задоволення, сум, інтерес, презирство, сором, гнів, здивування, відраза. Більшість вчених виокремлює дві категорії емоцій: позитивні та негативні.

Велику роль у вивченні емоційної сфери спілкування відіграють емотиви. У лінгвістиці не існує однозначного визначення цього поняття, вчені трактують його по-різному, наприклад О. Селінова розуміє під емотивністю складову конотативного компоненту у семантичній структурі мовної одиниці, яка репрезентує емоційне ставлення мовця до висловлювання. В той же час, В.І. Шаховський пояснює, що емотивність – це емоційність в мовному значенні. Різниця між емоційністю та емотивністю полягає в тому, що емоційність є спонтанною психологічною категорією, а емотивність – передбачуваною, усвідомленою властивістю мовлення, пов'язаною із пошуком мовних засобів задля спрямованого емоційного впливу на адресата.

Під час вивчення емоцій у мові, ми виділили поняття «експресивність», тобто властивість певної групи мовних одиниць виражати суб'єктивне ставлення мовця до змісту висловлювання.

Нашим основним завданням було дослідити способи вираження емоцій в мові. Ми виділили два способи вираження емоцій: вербальний та невербальний. Засоби емоційної експресії включають фонетичні, лексичні та граматичні.

Прикладом вираження емоцій в устному мовленні за допомогою фонетичних засобів можуть слугувати алітерація, рима, звуконаслідування. Не зважаючи на те, що вони використовуються, частіше за все, в поезії, рима часто зустрічається в звичайному повсякденному мовленні, особливо у просторіччях, жаргонах.

Вираження емоцій за допомогою синтаксису є наступними: зміна прийнятого в мові порядку слів, зростання кількості граматичної незавершеності, переривання ланцюга розгортання тексту, порушення граматичного узгодження.

Під емоційною лексикою ми розуміємо: слова, що мають виражену мовними засобами емоційну забарвленість, лайливі слова, вигуки, жаргон, сленг, просторіччя, слова, що називають емоції. В корейській мові: 아, 와 -вигуки, 촌놈, 째새 - сленг, 짜증나다, 기쁨 - слова, що називають емоції. Ю.Д. Апресян виділяє метафори, як окремий лексичний вид на позначення емоцій, адже, на його думку, вони мають безпосереднє відношення до вираження емоцій.

Ми дослідили, що через розвинену систему дієслівних закінчень в корейській мові переважає граматичний спосіб вираження емоцій, а саме за допомогою додавання емоційно-забарвлених граматичних конструкцій, таких як: -군, -지, -네.

Тобто, додаючи до основи предиката графем на позначення емоцій (емотивних), можна досягти додаткового емоційного навантаження висловлювання. Через велику кількість графем, які схожі за значенням та експресивно, виникає необхідність у порівнянні та виокремленні особливостей задля кращого розуміння висловлювання носіїв мови та уникнення непорозумінь в акті комунікації.

РОЗДІЛ II. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОТИВІВ КОРЕЙСЬКОЇ МОВИ

2.1 Основні напрямки дослідження емоцій в мовознавстві

Сфера емоцій давно є об'єктом особливої уваги різних галузей знань. Спочатку емоції були предметом вивчення окремих наук: психології, філософії, лінгвістики, але згодом стало спостерігатися утворення міждисциплінарних об'єднань. Так, емоції стали вивчатися на стику лінгвістики і кібернетики, біології, математики. Емотіологія (лінгвістика емоцій) сформувалася на стику психології і лінгвістики та увійшла в сферу наукових інтересів багатьох вчених-мовознавців (І. Арнольд, Е.С. Азнаурова, Е.М. Галкіна-Федорук, В.І. Шаховський), які зуміли визначити пріоритетний напрямок у розвитку науки другої половини ХХ в. — *антропоцентризм* [43, с 4].

Довгий час мовознавці розходилися в поглядах, чи повинна лінгвістика вивчати емоції. Висуваючи на перший план когнітивну функцію, ряд вчених (К. Бюлер, Е. Сепір) заперечували важливість емоційної складової в мові. Інші, навпаки, говорили про важливість вираження емоцій (Ш. Баллі, М. Бреаль). Вперше думка про важливість емоційного аспекту мови і про тісний зв'язок когнітивності та емоції була представлена у виступі Ф. Данеша (F. Danes) в 1987 р на пленарному засіданні XIV Міжнародного конгресу лінгвістів в Берліні. Як наслідок, проблема вивчення «мови і емоцій» увійшла в п'ятірку найбільш пріоритетних напрямків в лінгвістиці, що підштовхнуло багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених до дослідження мови з цієї позиції.

У центрі вивчення емотіології — емотивність мови та тексту. «Однією з важливих сфер застосування даних, здобутих емотіологією, стала лінгвокультурологія, в якій використовуються положення про універсальність емоцій, їх інтегральний характер і національно-культурна специфіка вираження суб'єктивної сфери *homo loquens* засобами різних мов» [41, с 6].

Однак, при вивченні емоцій в лінгвістиці дослідники зіткнулися з низкою проблем. По-перше, емоції надзвичайно складні як феномен людської психіки, і,

відповідно, ще більш складна їх вербалізація. Крім того, емоційні засоби мови пов'язані безпосередньо з відчуттями - явищами, які важко диференціювати і яким проблематично дати точні визначення.

При дослідженні емоційного в мові можуть бути застосовані різні методи, так як емоції становлять інтерес для абсолютно різних галузей лінгвістики. Так, наприклад, мовна емоційність відноситься як до сфери психолінгвістики, так і до сфери загального мовознавства, і до сфери україністики (при проведенні дослідження на матеріалі української мови).

Великий внесок у дослідження емоцій в лінгвістиці був внесений Волгоградською науковою школою лінгвістики емоцій, що з'явилася на початку 90-х років ХХ [32] століття. Її керівником став В.І. Шаховський - вчений, який в 1969 році захистив першу дисертацію на цю тему і, поставивши лінгвістику емоцій в центр своїх досліджень, виконав велику роботу по її розвитку. Особливу увагу дослідник приділяв іменам емоцій, позначивши їх важливість і значущість в мові. На відміну від інших вчених-лінгвістів, він вважав, що імена емоцій, як і лексичні засоби, що служать для опису і вираження емоційного стану, відносяться до емотивних засобів, а значить, повинні бути включені в поняття «емотивність».

Більш того, в лінгвістиці традиційно протиставлялося раціональне і емоційне: мова пов'язаний з думками, емоції ж є другорядними для розуміння сенсу. Інша точка зору була запропонована В.І. Шаховським [45]. Він встановив, що емоції є мотиваційною і когнітивною базою мови. В якості основної одиниці когнітивної сфери діяльності людини розглядався концепт, який з'єднує раціональне і емоційне.

Таким чином, твердження значимості емоційного призвело до використання емотивності в якості важливого засобу інтерпретації сенсу тексту. Роботи В.І. Шаховського та висновки, отримані його учнями в ході досліджень, дозволили просунути вперед у вивченні текстової емотивності. Оскільки тексти надають дані, найбільш цінні для розуміння особистості, що стоїть за ними, то представники Волгоградської наукової школи лінгвістики емоцій вважали за необхідне перейти від вивчення самих емоцій в мовному просторі до дослідження емоційного простору мовної особистості. Важливим кроком для цього стало

введення В.І. Шаховским поняття «емоційного дейксиса» для пояснення специфіки комунікативної поведінки мовців [44].

На думку деяких вчених (Шаховский В.І., Карасик В.І.), лінгвістика є базовою наукою для інших сучасних наук. Спочатку вона існувала у вигляді різних парадигм, що змінюють один одного (дескриптивна, порівняльно-історична і ін.). Згодом об'єктом її вивчення стає людина, і, таким чином, можна говорити про появу нової науки — *антрополінгвістики* [42].

Антропологічна лінгвістика ставить своїм завданням реконструкцію відсутніх одиниць еволюції. У центрі вивчення антрополінгвістичі знаходиться розгляд зміни мислення з позиції його відображення в мові, а саме в лексиці. Лексична система мови відображає практично всі зміни в людській свідомості, зростання знань, розвитку культури, що дозволяє спостерігати за особливостями зміни теоретичних думок, виділяти закономірності [41].

Вивчення термінологічного апарату різних областей знань дає можливість відновлювати тенденції розвитку культури. Результати проведених досліджень дозволяють з упевненістю говорити про те, що на різних стадіях розвитку розумових здібностей людини характер його мислення був різним. В історії формування сфер людських знань виділяються три етапи: донаукових, протонауковий і науковий. Основні з них відображені в лексичній системі мови, де нерідко в окремих тематичних областях лексики досить чітко представлені шари побутових слів, прототермінів, власне наукових термінів.

Метою антрополінгвістичі є відтворення картини еволюції людського мислення на основі її відображення у відповідній еволюції мови (насамперед - його лексичних засобів). Лексичні системи різних мов, і в першу чергу термінології, є об'єктом дослідження. Серед різних методів дослідження антрополінгвістичі виділяється системний діахронічний аналіз лексики, який заснований на методі семантичних полів. Багато вчених-мовознавців вважають, що мова - це не тільки система знаків, але також «втілення системи уявлень, специфічних для певних епох і різних культур. В організації окремої ділянки лексики і в семантиці одного слова відбивається світ уявлень, ідей, цінностей, характерний для носія мови певної епохи» [10, с. 6-12].

В область інтересів антрополінгвістики також входить встановлення часу появи спеціальних областей знання і особливостей формування та розвитку окремих наукових дисциплін. Важливу роль в досягненні цієї мети відіграють словники, так як для деяких історичних періодів словник є єдиною або основною пам'яткою.

Аналіз історії розвитку лексичних систем дозволяє зробити висновок про те, що з розвитком пізнання і культури людства збільшилася кількість лексичних одиниць в мовах, що безпосередньо пов'язано з бажання уточнити раніше більш загальні значення слів, позбутися синкретизму. Вивчення емоцій з позицій антропоцентризму також є цікавим, оскільки слова-номінанти емоцій мають неоднакові пояснення їх походження в етимологічних словниках [10].

Дослідження в цьому напрямку дозволили зробити висновок про те, що найбільш значущими (оскільки з'явилися першими в мові) для жителів Англії були почуття остраху, гніву, самовпевненості, душевного болю, задоволення. Можна припустити, що це пов'язано з характером типового англійця, якому властиві такі риси, як манірність, стриманість, прагнення до збереження спокою, самовладання. У українській же мовній культурі відзначається переважання негативних емоцій (страху, смутку, горя, гніву тощо) над позитивними (радість, захоплення та ін.) [10].

Можливо, позитивні емоції сприймалися буденно українською людиною, в той час як негативні були більш вражаючими, і тому фіксувалися частіше в письмових пам'ятках. На стику сучасної антрополінгвістики і когнітивізму виникає когнітивна лінгвістика, тим самим розширюючи простір для лінгвістичних досліджень. Вона пов'язана також з такими науками, як когнітивна психологія, лінгвістична семантика, етнолінгвістики, лінгвістична типологія, нейролінгвістика, психолінгвістика, культурологія, порівняльно-історичне мовознавство [10].

У другій половині ХХ в. з'являється необхідність виявити участь мови в пізнавальній діяльності людини, і предметом вивчення когнітивної лінгвістики стає та інформація, яка в результаті пізнавальної діяльності відбивається і фіксується в мовних формах. Когнітивну лінгвістику можна визначити як

«лінгвістичний напрям, в центрі уваги якого знаходиться мова як загальний когнітивний механізм, як когнітивний інструмент - система знаків, що грають роль в репрезентації (кодуванні) та трансформуванні інформації». Мова є найважливішим об'єктом когнітивної науки, але підхід вчених до нього трохи змінився. Різні когнітивні здібності людини (обробка інформації, рішення задач, використання знань) можуть бути зрозумілі тільки в результаті дослідження мови індивіда.

Когнітивна лінгвістика, на думку Е.С. Кубряковой, вивчає як сама мова, так і когніція (знання, пізнання, мислення). Деякі вчені вважають, що когнітивної лінгвістики не існує, оскільки розроблені підходи і результати цієї галузі лінгвістики збагачують мовознавство, але не створюють ні нового об'єкта дослідження, ні нового методу. Інші дослідники дотримуються протилежної точки зору, стверджуючи, що в рамках когнітивної лінгвістики формується особливе розуміння терміна «когнітивний» [19].

З появою когнітивної лінгвістики зріс інтерес вчених до дослідження *емоційних концептів*. Це пов'язано з тим, що концептуалізація емоції представляє певну складність для вивчення. Виділяючи концепт, людина, перш за все, спирається на об'єктивні знання, чого вкрай складно досягти у випадку з емоціями, так як однією з особливостей цього явища є кластерність. На думку декількох дослідників, у вивчення емоційних концептів слід включити крім аналізу самих слів, які називають емоції, також аналіз фізіологічних проявів емоцій і їх невербальне вираження людиною. У зв'язку з цим, як і раніше залишається необхідність в більш детальному вивченні концептів емоцій. Лінгвістика, з'єднуючись з іншими науками для вивчення емоцій, досягла великих результатів [23].

У ХХІ ст. з'являються нові наукові освіти, що включають відразу три галузі науки. До одного з них відноситься і новий актуальний напрямок в сучасній лінгвістиці — *екологія емоцій*, яка представляє собою інтеграцію лінгвістики, екології та валеології (науки про збереження здоров'я та здоровий спосіб життя) [19].

Важливість даної галузі має визначатися великою значимістю виражених мовою емоцій для здоров'я людини, його позитивного самопочуття. З'явившись внаслідок наукової та практичної діяльності людини (екологія природи — екологія культури — екологія мови), екологія емоцій виконує мовнозбережну функцію. Дослідження в цій галузі охоплюють ряд лінгвістичних проблем (мовна валеологія, культура мови і ін.), так як мова є, як частиною природи, так і частиною культури. Об'єктом лінгвоекології стає дослідження мови і його здатності до самозбереження, а також процесів, що призводять до лінгвоциду в силу його неправильного використання людиною. Саме емотивна лінгвістика однією з перших стала вивчати руйнування мови. На базі численних досліджень вдалося виявити вплив емоцій на якість мови, а також на здоров'я і життя людини. Негативні емоції (гнів, лють, образа, страх та ін.) можуть служити сильним руйнівником не тільки мови, а й здоров'я людини. Таким чином, екологія спілкування безпосередньо пов'язана з емоційним станом і емоційним інтелектом комунікантів.

Отже, в даний час емоції залишаються в більшій мірі об'єктом вивчення філософії, психології і фізіології, ніж лінгвістики. Однак дані, отримані вченими в зазначених областях, допомагають розвиватися і лінгвістиці емоцій. Слушним зауваження є те, що досліднику нелегко залишатися об'єктивним у процесі вивчення лінгвістичних проблем емоцій: його природна емоційність, здатна перешкодити неупередженому спостереженню і опису емоцій в мові, що повинно братись до уваги.

2.2 Комплексна методика аналізу емоційно-зabarвлених граматичних конструкцій корейської мови

Однією з основних проблем сучасного загального мовознавства є проблема методології, а саме методів дослідження мови. Як відомо, будь-яка галузь людського пізнання повинна мати певні дослідницькі методи поряд з об'єктом і предметом вивчення. Протягом історії свого розвитку мовознавство створило власні (спеціальні) методи. Як правило, зміна наукової парадигми

супроводжується створенням нового методу дослідження. Кожен метод виділяє той аспект мови в якості об'єкта дослідження, що визначається найбільш важливим у цій теорії мови [26].

На першому етапі дослідження нами було застосовано метод суцільної вибірки, тобто відбір досліджуваних номінацій (під «вибіркою» В.В. Левицький розуміє «сукупність елементів, отриманих унаслідок добору») [23]. З його допомогою було виокремлено ряд емоційно-забарвлених граем, які стали предметом дослідження.

Через те, що предметом нашого дослідження виступає граматична категорія дієслова, а саме емотивна, нами було застосовано компонентний аналіз, який є системою прийомів лінгвістичного вивчення значення слова, суть якого полягає в розщепленні слова на складові компоненти, які називаються семами, семантичними множниками або маркерами [26]. За цими ознаками (компонентами) лексика різниться між собою або об'єднується. Виділення в лексичному шарі одиниці складових елементів відбувається шляхом зіставлення її з іншими одиницями, що мають з нею семантичну схожість.

Наступним етапом став опис даних граем за допомогою описового методу, який є сукупністю процедур інвентаризації, класифікації та інтерпретації досліджуваних мовних явищ у синхронії [26]. Описовий метод застосовує прийоми зовнішньої та внутрішньої інтерпретації. Внутрішня інтерпретація має на увазі класифікацію досліджуваних одиниць згідно певних параметрів (наприклад, класифікація морфем за місцем та роллю у слові, за участю у словотворі та формотворенні тощо). Зовнішня інтерпретація демонструє зв'язки мовної одиниці із позначеною нею реалією, категоріями свідомості, ситуацією тощо. В нашому дослідженні було описано місце та роль у слові емотивних граем та продемонстровано їх зв'язки із категорією емотивності в мовленні.

Наступним виділяємо зіставний метод, що є сукупністю прийомів дослідження та опису мови через її системне порівняння з іншою, задля виявлення її специфіки [23]. Застосовується до вивчення будь-яких мов, споріднених та неспоріднених. Основним предметом методу зіставлення є дослідження структури різних мов у їх подібностях та відмінностях. В даному

досліджені нами було зіставлено способи вираження емотивного фону у корейській мові та українській мові.

Через те, що категорія емотивності є суб'єктивною і залежить від власного вибору мовця, нами був застосований психолінгвістичний метод. Психолінгвістичний метод – це обробка та аналіз мовних компонентів або навчально-виховного процесу і його учасників, що можна одержати від інформантів у результаті спеціально організованих експериментів та аналізу психолінгвістичної літератури [26]. В основу цього методу закладено розуміння мови як системи, мовлення як мовленнєвої діяльності, що уможлиблює звернення до мовців, як до експертів, що здатні оцінювати мовні факти та мовленнєві процеси. У сучасних дослідженнях практикуються два різновиди психолінгвістичних досліджень: 1) дослідження фізіологічних реакцій організму людини у процесі мовленнєвої діяльності (породження та сприймання мовлення) та 2) аналіз мовленнєвих реакцій та оцінок мовних явищ інформантів під час впливу на них мимовільних або цілеспрямованих мовленнєвих стимулів.

Також нами було застосовано лінгвостатистичний метод, а саме дослідження частотності вживання емотивів на базі частини аудіювання екзамену з корейської мови ТОРІК різних рівнів та різних років і підрахунок кількості використаних емотивів.

Отже, під час дослідження емотивних закінчень корейської мови та їх класифікації, нами було застосовано метод суцільної вибірки, метод компонентного аналізу, описовий метод, зіставний метод, метод лінгвостатистичного аналізу, психолінгвістичний метод.

Висновки до розділу 2

Наразі емоції є предметом вивчення багатьох наук, в тому числі психологічних, біологічних, математичних, лінгвістичних та інших. Емотіологія, тобто лінгвістика емоцій, є основною лінгвістичною наукою на вивчення емоцій та емотивності тексту та мови. Вчені виділяють ряд проблем вивчення емоцій, а

саме факт того, що емоції є актом людської психіки, тому є короткочасними та суб'єктивними, що ускладнює їх диференціацію.

Дослідженням емоцій також займається психолінгвістика, загальне мовознавство, антрополінгвістика, когнітивна лінгвістика, прагматика та ін. В кінці 20го сторіччя було створено Волгоградську наукову школу лінгвістичних емоцій керівником якої став Шаховський В.І – вчений, який першим захистив дисертацію на тему емоцій та емотивності мови.

В роботі проаналізовано методи, що застосовувались під час дослідження емотивних закінчень корейської мови, а саме метод суцільної вибірки, завдяки якому ми відібрали низку емотивних закінчень, які стали предметом нашого дослідження; метод компонентного аналізу, що дозволив нам виділити емотивні закінчення як частину слова; описовий метод, яким ми описали функції закінчень; зіставний метод дозволив нам порівняти способи вираження емоцій в корейській та українській мовах; метод лінгвостатистичний аналіз застосовувався для дослідження частотності використання емотивів; за допомогою психолінгвістичного методу ми порівняли дослідити використання емотивів із суб'єктивної точки зору.

РОЗДІЛ III. ВИКОРИСТАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЗАБАРВЛЕНИХ ГРАМАТИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ У КОРЕЙСЬКОМУ ПОВСЯКДЕННОМУ РОЗМОВНОМУ ДИСКУРСІ

3.1 Класифікація граем за емоційним навантаженням

Невідмінну від європейських мов, емотивність в корейській мові є граматичною категорією дієслова. Якщо в українській мові емоції можна висловити, як правило, за допомогою інтонації (в усному мовленні), пунктуації (на письмі) та лексично, то в корейській мові вони можуть виражатися за допомогою додавання емоційно-забарвених граем до основи дієслова. Через відсутність такої граматичної форми в більшості інших мов, виникають проблеми у комунікації та розумінні висловлювання носіїв мови.

Розглянемо на прикладі дієслова 하다 (робити) [62] можливі варіанти використання емотивних граем: 하네요, 하는군요, 하는데요, 하잖아요, 하거든요, 하고요, 하더라고요, 하던데요, 하지요 тощо [68]. Як правило, вибір закінчення на позначення емоції залежить від ситуації та власного вибору мовця, тому є суб'єктивним. Але, потребує детального їх вивчення задля розуміння смислу, яким мовець наділив власне висловлювання.

Через те, що в більшості мов не існує такої граматичної форми дієслів як «емотивна», тим, хто вивчає корейську мову, використання емотивних граем не є легким в повсякденному усному мовленні, а також ускладнює розуміння висловлювання носіїв та викликає труднощі при перекладі, адже потребує додаткового пояснення того, що мав на увазі мовець. Професор Хан Сон Хва показує різницю у висловлюваннях носія мови та людини, яка вивчає корейську як іноземну.

- 1) 세 명이서 계속 이렇게 돌아다녔어요. 좋은데, 그러니까 꼭 그 패 키지를 이용한 게 아니구, 그러니까 패키지로 하면 돈이 좀 많이 들잖아요, 근데 그 아저씨가 이거 하지 말라구, 돈 많이 드는 거 하지 말구, 자기가 더 좋은 데 안다고 그러면서, 그 아저씨가 데려다 준대, 그런 데 다니구 막 그 랐었거든요 [56].

У прикладі (1) ми бачимо монолог носія корейської мови із використанням різних заключних дієслівних закінчень *아/어요, 잭아요, 거든요*, що робить висловлювання більш природнім і передає емоційний стан мовця у момент мовлення.

2) 오학년 전에 그 시골에서 음 공부해서...서 좀 기억이 좀 안 나왔어요. 근데 지금까지도 이제까지도 어 친한 친구예요. 그 친구 그 음 도시에 가서 사귀는 친구예요. 어 저 침 도시에 가서 어 아무도 음 몰라서 좀 어 집 가는 길도 찾을 수 없어요. 근데 그 친구가 어 매일 저랑 같이 가고:어 놀 놀고: 음 그 시기한 저한 저 어 저한테 너무 음 신길한 일도 많이 가르쳐 주렸어 가르쳐 줬어요. 어, 음, 매일 방학 어 수업 끝나고: 어: 같이 음 밥 먹어 놀고 어: 그랬어요 [56].

У прикладі (2) показано монолог студента, що вивчає середній рівень корейської мови і використовує лише заключні дієслівні закінчення ввічливого неофіційного стилю мовлення. За словами професора Хан Сон Хвана, такий тип висловлювання є «прісним та монотонним», що не є типовим для корейської мови. Саме через це, він називає емотивну категорію дієслова однією із найважливіших у вивченні та викладанні корейської мови, що є основним елементом у досягненні повного порозуміння мовців.

Найбільш вживаними грамами на позначення емотивності є ті, що позначають впевненість/невпевненість, шкодування, роздратування, здивування, захват та незакінчену думку [51].

В корейській мові для вираження емоції здивування є кілька граматичних форм які мають певні відмінності між собою. Найбільш вживаними є *-네(요)* та *-군(요)*.

- *-네(요)* – виражає здивування стосовно інформації яка щойно була отримана. Як правило, це стосується нової інформації або досвіду який був отриманий незадовго до моменту мовлення, або у той самий час [51], наприклад:

- 한국어를 잘 하네요! – Вау, ти так добре володієш корейською! (в контексті: я раніше не знав, що ви добре знаєте корейську мову, зараз вперше дізнався про це і я здивований/приголомшений)[49].

- 맛있네요! – Вау, це смачно! (в контексті: я вперше смакую цю страву і вона мені дійсно подобається) [49].

-네(요) є досить спонтанною та негайною реакцією мовця на події в реальному часі. Навіть у випадку використання із суфіксом минулого часу воно не має значення подиву в минулому: минулий час показує на завершення дії в минулому часі, а -네(요) виражає стан подиву в момент мовлення [49].

- 와, 눈이 많이 왔네요! – Вау, випало так багато снігу! («випав сніг» у минулому, але захват від цього виражається в момент мовлення) [51].

- 와, 한국이 많이 변했네요! – Вау, Корея так змінилася! (так як мовець виражає подив який базується на власному досвіді, це речення має додатковий зміст того, що мовець вже був у Кореї раніше і, базуючись на власних знаннях набутих у минулому робить висновки в реальному часі) [51].

- ~~크 식당 음식은 너무 맛있었어요!~~ – Вау, їжа в цьому ресторані була така смачна! [34].

В останньому прикладі вживання -네(요) є недоречним, адже враження від набутої інформації виражаються не в момент отримання досвіду. Більш доречним в цьому випадку буде вживання інших граматичних форм на вираження здивування та захоплення, таких як -군(요) та -는데(요).

У комбінації із майбутнім часом закінчення -네(요) можливе, але буде набувати іншого значення. Комбінуючи -네(요) разом із -겠-, що в свою чергу має значення припущення та можливості, -겠네(요) набуває значення припущення на основі набутого досвіду в момент мовлення або зробивши певні висновки із почутого або побаченого незадовго до цього [49]. Розглянемо приклади:

- 돈이 부족하겠네! – Здається, нам не вистачить грошей!

- 아프겠네! – Здається, це боляче!

- 힘들겠네요! – Здається, це важко! [49]

• -군(요) може виражати емоції здивування як стосовно подій що відбуваються в момент мовлення, так і відносно того, що вже сталося у майбутньому. -군(요) є ввічливою розмовною формою, але має також фамільярний варіант -구나 [49].

-낚시줄이 이렇게 비싸구나! – Рибацькі ліски такі дорогі! / О, я й не знав, що рибацькі ліски настільки дорогі!

-네가 매우 똑똑하구나! – Вау, ти такий розумний! / О, я й не знав, що ти такий розумний!

-그렇구나. – А я й не знав. / Зрозуміло [49].

Так само, як і -네(요), -군(요) може вживатись у реченнях в минулому часі, виражаючи здивування стосовно подій, що вже сталися, так і вживатись із минулим часом у значенні припущення [49].

-돈이 없겠구나. – Нам може не вистачити грошей.

-선생님도 그때 아주 당황스러웠군요. – Виходить, вчитель був тоді дуже збентежений.

-어제 생일이었구나. – Виходить, в тебе був вчора день народження [49].

Через таку велику схожість між -네(요) та -군(요) виникає необхідність визначення відмінностей у використанні та значенні.

Таблица 1

Порівняння граматичних конструкцій -네(요) та -군(요)

-네(요)	-군(요)
<ul style="list-style-type: none"> Частіше використовується в повсякденному усному мовленні. 	<ul style="list-style-type: none"> Частіше використовується в книжках та письмових текстах.
<ul style="list-style-type: none"> Показує здивування басуючись на власному досвіді мовця. 	<ul style="list-style-type: none"> Показує здивування базуючись, частіше, на непрямому досвіді – почутому від інших людей.
<ul style="list-style-type: none"> Є частиною діалогу. Слідом за висловлюванням із -네(요) слідує реакція або коментар учасників бесіди. 	<ul style="list-style-type: none"> Не є частиною діалогу. Показує лише власні розсуди мовця і не потребує реакції інших учасників бесіди на висловлювання.

Зазвичай, використовуючи -네(요) основним бажанням мовця є сповістити слухача про те, що це є новий факт для нього і він відчуває певні емоції. Можна відзначити, що на 60% -네(요) – це вираження власних думок та почуттів, а на 40% – цілеспрямоване бажання оповістити слухача про власні враження і отримати коментарі на власний вислів [49].

1) -선생님! 영어를 너무 잘하시네요! - Вчителю! Ви так добре розмовляєте англійською!

- 아니야~ 너무 못해! - Та ні, що Ви. Я майже нічого не знаю [49].

В даному випадку вислів учня спрямований не тільки на вираження власних емоцій, а я на те, щоб донести їх до вчителя і почути реакцію або коментарі. В свою чергу -군(요) на 90% спрямований на вираження емоцій мовця і може вважатися «думками вголос», у більшості випадків слухач не коментує даний вислів.

На прикладі слів «그렇군요» та «그렇네요» можна побачити різницю в значенні, коли важливу роль відіграє спосіб отримання досвіду слухача: на власному досвіді або зі слів інших [48].

- 이 문제의 답은 1 이 아니고 2 예요. - Відповідь на це питання не номер 1, а номер 2.

-그렇군요. - Так, тепер зрозуміло. (мовець розуміє інформацію завдяки поясненням іншої людини)

-그렇네요. - Так, я також так думав. (мовець розуміє інформацію на власному досвіді і погоджується з твердженням на основі власних роздумів) [49].

В корейській мові існує ще одна граматична конструкція, яка може мати значення схоже до -군(요) та -네(요).

- -는데(요) багатозначна кінцева граматична конструкція, що змінює своє значення в залежності від контексту, ситуації, емоційного навантаження та власного вибору мовця. В реченні може мати значення здивування, передавати контрастність, виражати умову або «питання без питання» [47].

1. Здивування, захват, вигук.

Форма -는데(요) використовується, аби висловити здивування, коли мовець дізнається про новий факт або відчуває чи бачить щось, чого не очікував.

-멋있는데요! - Так круто!

-정말 잘했는데요! - Ти дійсно молодець! [47]

Порівнюючи його із попередніми -네(요) та -군(요), можна сказати, що більше спільних рис -는데(요) показує із -네(요):

- частіше вживається в усному розмовному мовленні;

- передає емоції в момент усвідомлення нової інформації;
- цілеспрямовано на показ емоцій мовця іншим учасникам діалогу;
- є частиною діалогу. Потребує подальшого продовження, коментарів, розвитку даної теми обговорення. [47] Але, на відмінну від -네(요), котра потребує коментарів від слухача на вислів мовця, може показувати той факт, що власне мовець не завершив висловлювання думки і має що додати та пояснити або, все ж таки, запитує думки співбесідника, набуваючи функції «питання без питання»:

Таблиця 2

Порівняння граматичних конструкцій -는데(요) та -네(요)

-는데(요)	-네(요)
-이 요리가 정말 맛있는데요. 매운 음식을 좋아하니까 너무 좋아요.	-이 요리가 정말 맛있네요! -네, 맛있어요.
-는데(요) передає емоцію захоплення і показує, що мовець все ще не закінчив думку. Репліка має продовження.	-네(요) передає емоцію захоплення, але тим самим потребує коментарів інших учасників діалогу.

2. Передумова, незакінчена думка

Основною функцією кінцевої дієслівної форми -는데(요) є вираження того, що мовець все ще не завершив висловлювання і має на меті продовження або пояснення власної репліки.

이거 좀 작는데요. 다른 걸로 바꿔 주세요. - Ця річ трохи замала. Поміняйте будь ласка на іншу.

배가 고프는데요. 밥을 먹읍시다. - Я голодний. Давай купимо щось поїсти.

어제 전화했는데요. 왜 전화 안 받았어요? - Я дзвонив вчора. Чому ти не відповів? [32]

3. «Питання без питання»

Ще одне використання форми -는데(요) полягає в тому, щоб вказати, що ви очікуєте відповіді від іншої людини. Не зважаючи на те, що форма має функцію питання, вона використовується в розповідному реченні, додаючи висловлюванню відтінок питання «а що?». Ця особлива функція дуже часто використовується під час телефонних розмов. Зазвичай приховане запитання, на

яке ви очікуєте відповіді, очевидно з контексту. Наприклад, запитання про те, хто дзвонить або причина дзвінка.

1) - 여보세요, 저기 민수 씨 택이지요? - Ало, це дім Мінсу?

- 네, 맞는데요. - Так, вірно. (а що?)

2) - 돈이 있어요? - В тебе є гроші?

- 있는데요. - Є. (а що? / чому ти запитуєш?) [47].

4. Контрастність

Наступне важливе застосування *-는데(요)* - це висловити свою незгоду чи протидію тому, що хтось щойно сказав. Це досить ввічливий спосіб висловити свою протилежну думку щодо чогось, не використовуючи слово *아니요* (ні) [52]. Ви повідомляєте іншому, що ви думаєте, закінчуючи це дієслово. Через те, що воно має таке значення, його неможливо використати першим у розмові. Ви можете використовувати його лише як реакцію на те, що кажуть інші учасники діалогу.

1) - 우와 노래가 정말 좋아요. - Вау, ця пісня така гарна!

- 진짜? 싫는데요. - Ти дійсно так думаєш? А мені не подобається.

2) - 그 남자는 진짜 잘생겼어. - Той хлопець такий гарний.

- 못생겼는데. - Як на мене, він негарний. /А я вважаю, що він негарний. [50]

Наступним ми розглянемо закінчення *-고(요)*. Це те саме *-고*, яке використовується як кінцеве незаклучне закінчення із значенням «і, до того ж» в середині речень і поєднує два простих речення в одне складне. Як заключне закінчення воно використовується, щоб з'єднати дві ідеї [50]. Наприклад:

케이크를 먹고 아이스크림도 먹었어요. - Я їв торт, і морозиво теж.

Тепер ми можемо розбити це речення на два і надати йому іншого емоційно відтінку, закінчивши речення.

케이크를 먹었어요. 아이스크림도 먹었고요. - Я їв торт. І морозиво я також їв [51].

В останньому варіанті, поїдання морозива здається своєрідною думкою або просто додатковою інформацією до того, що був з'їдений торт. У першому прикладі обидві дії мають однакову вагу.

Також можна використовувати заключне кінцеве закінчення -고(요), щоб додати щось до того, що вже сказав хтось інший (із значинням «до того ж»). Наприклад:

- 집 청소를 했어? - Ви прибрали будинок?

- 응, 빨래도 다 했고. - Так, до того ж, я випрала всю білизну [51].

Або, також можливим варіантом застосування, може стати такий приклад, коли завершивши логічно висловлювання, мовець раптом розуміє, що має що додати стосовно власного висловлювання і подає це, як окреме наступне речення із закінченням -고(요), яке буде уточнювати те, що даний вислів стосується попередніх висловлювань.

-저는 운동을 좋아해요. 수영도 좋아하고요. – Мені подобається спорт. До того ж, я люблю плавання [51].

Також закінчення -고(요) може бути використане для того, щоб показати, що думка мовця все ще не завершилась і надалі буде продовжуватись.

저는 빵을 좋아하고요... 달끼 잼도 좋아해요. - Мені подобається хліб... І полуничний джем також подобається [51].

Але, найбільш емоційно-навантаженим значенням -고(요) є *невпевненість* у власній думці. Додавання закінчення додає реченню більш м'який тон, також при вимові до нього додається непевненість в інтонації.

1) - 그 사람은 한국 사람이에요? – Та людина кореєць?

- 아니고요. – Ні. (Але я не впевнений.) / Напевно, ні.

2) - 그 여자는 남자 친구가 있나요? – В тієї дівчини є хлопець?

- 없고요. – Ні. (Але я не впевнений на 100%) [50].

Наступною, однією з найвживаніших та найвживаніших емоційно-забарвлених кінцевих графем корейської мови, є -지(요) або -죠. Її багатозначність нерідко викликає проблеми не носіїв мови під час вивчення корейської мови, а часте використання її в повсякденному усному мовленні створює певні перешкоди на шляху у порозумінні із носіями мови.

В розповідному реченні можливе використання форми -지(요):

(1) коли говорите про щось, припускаючи, що інша людина теж про це вже знає.

(2) і ви, і інша людина про щось знаєте або маєте спільну думку про щось, але знову про це згадуєте, підтверджуючи інформацію [50].

В питальному реченні може застосовуватись:

(3) якщо і ви, і інша людина про щось знаєте, але ви маєте на меті перепитати, заспокоюючи себе.

(4) якщо ви знаєте про щось, і лише хочете перепитати про всяк випадок.

(5) якщо ви чогось не знаєте і задаєте собі запитання, зазвичай думаючи вголос і запитуючи інших людей одночасно. Частіше за все, в цьому випадку використовується фамільярний стиль -ㄷ [50].

1. 오늘 날씨가 춥지요? – Сьогодні холодно, вірно? / Сьогодні холодно, згоден? (Ви знаєте, що ваш співрозмовник також знає про той факт, що погода холодна.)

2. 맞아요. 피자가 정말 맛있죠. – Вірно. Піца дуже смачна. (Ви знаєте, що ваш співрозмовник також вважає, що піца смачна.)

3. 재미있지요? – Цікаво, вірно? (Можливо, ви ще не знаєте, що ваш співрозмовник вважає це цікавим, тому ви хочете перепитати його аби знати його думку.)

4. 이거 뭐지? (Питання до самого себе, думки вголос.) – Що ж це? (Якщо ви не запитуєте когось конкретного, про те, що це таке, але тим не менш хочете показати людям поруч, що вам дійсно цікаво дізнатися цю інформацію.)

5. 그럴 수가 있죠. – Так, нічого не поробиш. (Ви знаєте, що ваш співбесідник також знає цю інформацію і хочете підтвердити цю інформацію.) [51]

Таблиця 3

Порівняння граматичної форми 지요 з іншими грамемами

아/어요	오늘 목요일이에요	Сьогодні четвер. (Розповідне речення, емоційно - незабарвлене)
-네요	오늘 목요일이네요!	Вау, так сьогодні четвер! (Здивування від усвідомлення інформації.)
-지요	오늘 목요일이지요.	Сьогодні четвер, так? (Ви і ваш співрозмовник знає цю інформацію, ви просто підтверджуєте інформацію.)
-지요?	오늘 목요일이지요?	Сьогодні четвер, так? (Ви і ваш співрозмовник знає інформацію, але ви перепитуєте про всяк випадок або для того, щоб впевнитись.)

Порівнявши форму -지(요) із кількома іншими граматичними емоційно-забарвленими формами, можна зробити висновок, що частіше за все в реченні

вона має емоційне забарвлення легкої *невпевненості*. Невідмінну від -고(요), -지(요) запитує правильної відповіді у слухача або шукає підтримку (погодження) з власним висловом, так як, вважається, що слухач володіє інформацією краще за мовця. Тоді як -고(요) є скоріше відповіддю на запитання співрозмовника; в ситуації, коли запитуючий зовсім не володіє інформацією і чекає відповіді від партнера, а той в свою чергу не повністю впевнений у відповіді.

1) -우리 강아지가 정말 귀엽죠? – Наш цуцик правда милий, вірно ж?

-그래. – Так, звісно.

2) -오늘 날씨가 어때요? – Яка сьогодні погода?

- 춥고요. – Холодно, здається [51].

Іншим способом підтвердити інформацію в корейській розмовній мові є закінчення -잖아(요). -잖아 або -잖아요 [48] можна приєднати до дієслів, прикметників або 이다 в кінці речення. Це закінчення створює значення, яке вільно перекладається як «як ви вже знаєте» або «не забувайте, що ...», або може перекладатися українською як «... же ...». На практиці воно використовується, коли ви розмовляєте з тим, хто вже знає (або повинен вже знати) факт, який ви заявляєте, і ви стверджуєте цій особі, що він або вона знає (або повинен знати) це. Зазвичай вимовляється із підвищенням голосу, в роздратованому емоційному стані. Як правило, має негативне емоційне забарвлення *невдоволення* або *роздратування*. Також використовується для підтвердження або підкреслення власної правоти, тобто має відтінок повної впевненості у власному висловлюванні [48].

-어제 말했잖아요. – Я ж тобі казав вчора! (Співрозмовник знає, що це вже було сказано вчора, тому мовець виражає власне роздратування.)

-오늘은 수요일이잖아요. – Сьогодні ж середа.

-알잖아요. – Ти же знаєш. (І я знаю, що ти знаєш.) / Я знаю. (І ти знаєш, що я це знаю.)

-어차피 내일 시간이 있잖아요. – У нас в будь якому випадку є ще час завтра.

Граматична форма -잖아(요) може використовуватись на пояснення причини в діалогічному мовленні. У відповідь на репліку співрозмовника, можлива відповідь із її вживанням, але у тому випадку, коли обидва знають відповідь на

питання, а відповідаючий лише знову підкреслює факт. Або в тому випадку, коли відповідь є очевидною для слухача або загалом [48].

- 장미꽃을 좋아하세요? – Вам подобаються троянди?

- 네. 예쁘잖아요. – Так, вони ж гарні. / Так, тому що вони гарні (і ви це знаєте). / Так, тому що вони гарні (і всі це знають).

- 그 여자 마음에 안들어요? – Ті їй не сподобався?

- 응. 못생겼잖아요. – Так, я ж потворний [48].

На пояснення причини в корейській мові існує декілька кінцевих графем, всі з них мають індивідуальні особливості з боку смислового значення, контексту, ситуації мовлення, емоційного забарвлення та власного вибору мовця. Наприклад: -거든(요), -다니까(요), -아/어서(요).

-거든(요) є найближчою за емоційним навантаженням до *잖아(요)*, адже, частіше за все, так само виражає *роздратування* при поясненні причини якщо вживати його із підвищеною інтонацією, але, на відмінну від *잖아(요)*, в данному випадку причина не є відомою для слухача [48].

- 저도 모르겠어요. 저 방금 왔거든요. – Я не знаю. Оскільки я сам тільки що прийшов [36].

Можливим варіантом відповіді є також *저 방금 왔어요*, тобто звичайне розповідне речення «Я тільки що прийшов», але самі корейці стверджують, що варіант *저 방금 왔거든요*, по перше, дійсно пояснює причину і пов'язує два речення, по друге звучить більш природньо. На пояснення причини існують й інші граматичні форми, але в більшості випадків це незаключні кінцеві предикативні закінчення, як *-느라고*, *-아/어서*, *-니까*, що стоять у середині речення між реченням-причиною та реченням-наслідком: *저 방금 왔으니까 모르겠어요*, *저 방금 와서 모르겠어요*, *저 방금 오느라고 모르겠어요*. Але з використанням *거든(요)* можливо висловити лише причину: *저 방금 왔거든요* [58].

-거든(요) також можна використовувати для натяку на продовження історії [36]. Коли ви згадуєте про щось в реченні, яке закінчується на *- 거든 (요)*, співрозмовник очікує на продовження історії, що буде пов'язано із інформацією що вже була надана. Тим не менш, відтінок значення все одно буде причина – наслідок [57].

-저는 지금 돈이 없거든요. 만원만 빌려 주세요. -Зараз в мене немає грошей. (Отже ...) Будь ласка, позичте мені 10 000 вон.

Для порівняння, 저는 지금 돈이 없어요. 만원만 빌려 주세요. Має те саме значення, але, використовуючи «-거든요», ви маєте на увазі, що ще не закінчили історію.

- 저는 지금 좀 바쁘거든요... -Я зараз трохи зайнятий, тому.... (пояснення причини)

- 아까 효진 씨를 만났거든요. 그런데 이상한 말을 했어요. - Не так давно я зустрівся із Хьоджин. Але вона сказала мені дивні речі. (Після використання -거든요 в кінці речення слухач, як правило, очікує на продовження історії і не перебиває мовця.)

- 아직 말할 수 없어. 비밀이거든. - Я поки що не можу розповісти. Це секрет. (пояснення причини) [73].

- 지난 주 제주도에 갔거든요. 그런데 계속 비가 왔어요. - На минулому тижні я їздила на острів Джеджу. Але там весь час були дощі. (Показує, що промова мовця все ще не закінчилась.)

- 내일 안 바빠요. 오늘 일을 다 끝냈거든요. - Завтра я вільний. Адже я зробив всю роботу сьогодні. (Пояснення причини) [56]

В більшості випадків -거든요 м'яко та ввічливо пояснює причину, але іноді її використовують, щоб показати розлюченість або роздратованість. Саме там вона набуває емоційного забарвлення, наприклад:

-필요없거든요! - Мені це не потрібно!

-이미 늦었거든요! - Вже пізно!

-됐거든요! - Все скінчено! / Мені вже не треба! [58]

Але, в будь якому випадку, це закінчення може використовуватись лише в контексті і навіть із вираженням емоцій буде позначати причину:

1) 나는 우리 사장이 싫어, 너무 까다롭거든! - Я ненавиджу нашого боса! Адже він такий прискіпливий!

2) -왜 아직 퇴근 안했어? - Чому ти все ще на роботі?

-아직 할일이 많거든요! - Бо в мене роботи багато!

Найближчою за значенням до -거든(요) є 잘아(요), адже вони:

-можуть бути перекладені на українську мову як «...же...»;

-можуть пояснювати причину;

-можуть мають емоційне забарвлення *роздратування*.

Але серед відмінностей можна виділити:

1) -거든(요) пояснює причину, що є новою для слухача, тоді як *잠아(요)* пояснює вже відому обом учасникам діалогу причину [73].

-요즘 왜 이렇게 늦게 자요? - Чому ти останнім часом так пізно лягаєш спати?

-일이 너무 많거든요. - Бо в мене багато роботи. (Якщо співрозмовник не знає даної інформації.)

-어디 가요? - Куди ти йдеш?

-공원에 산책하러 가요. 날씨가 정말 좋잖아요. - Я йду прогулятися у парк. Адже погода така гарна.

2) Після речення, що закінчується із -거든(요), як правило, слідує продовження висловлювання. -잠아(요) не потребує продовження.

A:- 발렌타인 데이를 즐거워했으면 좋겠어요. - Сподіваюсь, ти добре проведеш день Святого Валентина.

-남자친구 없잖아! - Та в мене ж хлопця немає!

B:오늘 친구를 만나러 서울 갈 거거든요. 혹시 같이 갈래요? - Сьогодні я поїду в Сеул зустрітися із друзями. Може разом поїдемо?

Закінчення -거든(요) не є єдиним способом вираження причини в корейській мові. В більшості випадків речення структурою причина – наслідок оформлюється граматично, на відміну від української мови, де, як правило, причина пояснюється лексично за допомогою слів: через те, що; тому, що; бо тощо [73]. Розглянемо інші способи пояснення причини:

1) - 할머니: 바른대로 얘기해 봐. 왜 갑자기 이 집에서 이러구 나오는 거야? 니가 무슨 빌미를 준 거 아냐? - Бабуся: Скажіть чесно. Чому ти раптом так виходиш з дому? Ти мені поясниш?

경민: ... -Кьонмін: ...

할아버지: 어떻게 된 거야? - Дідусь: Що відбувається?

경민: 각서요, 그거 도장 찍어줬거든요. - Кьонмін: Розписка. Я підписала її.

2) 민기: 실은... 수현이 태국에 있어요. 그 놈을 잡겠다고 갔어요. 저두 나중에 알았지만... - Мінгі: Насправді... Сухьон зараз у Тайланді. Вона поїхала з тим чоловіком. Я також недавно дізнався...

중호: 그게 무슨 말이야? 수현이가 어떻게? - Джунхо: Що ти таке кажеш? Як же так Сухьон...

민기: ... 제가 내부 파일을 보내 줬거든요. - 민기: Я відправив листа.

3) 지우: 그러는 그쪽은 일 안하고 왜 여기 계세요? - ДжіУ: Чому ти тут, а не працюєш на своєму місці?

수현: 회장님이 직접 챙기라고 하셨거든요. 지우씨랑, 여기 물건들이랑. -Сухьон: Бо директор щоб я проконтролював все тут і тебе.

4)-근데 왜 안방을 내줬어? 니가 마루에서 자는 게야? - Чому ти віддала мені свою спальню? Ти що збираєшся спати на підлозі?

-응? 더워서. 방은 덥거든. -Мм? Тому що спекотно. В кімнаті спекотно.

5)- 근무 시간에 어딜 가? - Куди ти йдеш в робочий час?

-중요한 정보 때문에... 누굴 좀 만나기로 했거든요. - Це через важливі документи... Зустрічаю декого [59].

У прикладах 1-3 мовець пояснює причину через «-거든» відповідаючи на питання. Але якщо поглянути на приклади 4 та 5, в них причина пояснюється через «-어서», «때문에» та «-거든». Тобто в 1-3 прикладах причина пояснюється тільки через «-거든», а в 4 та 5 додаються додаткові марки «-어서, 때문에», що виражають причину. Такі семантичні функції причини пояснюються Мун Сунпьо (2010).

6) A: 왜 이렇게 밀리지? A: Чому ти мене штовхнув?

B: 겁이 났거든. B: Бо я злякався [59].

Мун Сунпьо (2010) пояснює це таким чином, що в (6) «-거든» можливе як пояснення причини, де на питання A, B надає інформацію, яка на думку B зможе допомогти зрозуміти ситуацію. Таке пояснення є більш точним, адже тут «-거든» є не стільки причиною, скільки аргументом, що призвели до певних обставин. Це можна краще зрозуміти, порівнявши із наступною конструкцією речення що включає «-어서» як пояснення причини [73].

7) - 왜 벌써 가세요? - Чому ти вже йдеш?

1: 힘들어서요./??힘들거든요. - Бо мені важко./?? Бо мені важко.

2: 약속이 있어서요./ 약속이 있거든요. - Бо в мене ще запланована зустріч./ Бо в мене ще запланована зустріч.

8) - 정말 많이 드시네요. - Вау, ти так багато їси.

1: 배고파서요./??배고프거든요. - Бо я голодний./ Бо я голодний.

2: 아침을 안 먹어서요./ 아침을 안 먹었거든요. - Бо я не їв зранку./ Бо я не їв зранку [59].

У (7) та (8) прикладах на питання чому людина так діє, перша відповідь з використання «-어서» є більш природнім, а «-거든» звучить дивно. З іншої сторони у другому випадку відповіді з «-어서» та «-거든» звучать природньо. Ли Джончоль (2002) пояснює це так, що «-거든» має сильну семантичну функцію фактичності або реальності та слабку функцію причини, і коли мовець обирає «-거든» він цим підкреслює своє судження про те, що вірогідність виконання того, що було сказано дуже велика. Але фактичність більше помітна в «-어서». Тобто слова «важко» та «голодний» виступають з більшим значенням причини бо мовець видає їх як найбільш очевидну причину.

Тобто в (7) та (8) у першій відповіді «-거든» зі словами «важко» та «голодний» звучить неприродньо не тому що це неправда, а тому що вони не є аргументами, що призвели до певної дії, а є саме причинами. Але у другій відповіді «є зустріч» та «не їв зранку» можуть як бути причинами, так і можуть стати аргументами що призвели до причин чому ж «рано йдеш» та «чому багато їси», тому обидва «-어서» та «-거든» можливі. Тому «-거든» можна пояснити, що «-거든» має семантичне значення аргументу, коли мовець лише припускає причину. Це також помітно, якщо порівняти «-거든» із заключною формою «-아/어».

9) - 왜 아직 그 일을 못하고 있는데? - Чому ти все ще не зробив це?

1) 아직 서류가 안 와서. - Тому що все ще не отримав документи.

2) 아직 서류가 안 왔거든. - Тому що все ще не отримав документи.

3) 아직 서류가 안 왔어. - Я все ще не отримав документи [73].

У (9) перша відповідь пояснює пряму причину того, чому все ще не зробив роботу, а друга та третя відповідь – непряму причину. До того ж, у третьому випадку ми бачимо причину лише контекстуально, через факт того, що документи

все ще не надійшли, а в другому випадку, використовуючи «-거든» ми виражаємо аргументацію. Мун Сунпьо (2010) називає основне значення «-거든» маркою припущення умови. Тобто згідно Мун Сунпьо (2010), обидва «-어서» та «-거든» пояснюють причину, але «-거든» є маркою що обмежує міркування слухача та індукцію. Таке трактування Мун Сунпьо (2010) в нашій роботі буде розглянуто як певне представлення аргументу для створення певного припущення. Тому в роботі основним значенням «-거든» є не стільки значення причини, скільки значення аргументу. Наступною функцією «-거든» після «аргументу» є функція «зв'язку». Давайте знову розглянемо приклади в яких можна побачити саме функцію зв'язку [73].

10) 레스토랑에서는 담배를 피울 수 있어야 되거든. 그런데 일층에서는 피울 수가 없어요. Ви можете курити в ресторані. Але на першому поверсі не можна.

11) 내가 어제 책을 한 권 샀거든요. 그런데 ... Я вчора купив книгу. Але... [58]

Як вже було сказано, Гу Хенджон та Ли Сонха (2001) пояснюють, що в (10) перше речення з темою і надалі подається більш детальне пояснення цієї теми, а Джон Йонхи (2001) пояснює так, що попередній вираз є лише фоною інформацією відносно наступної. Про (11) Мун Сонпьо (2010) пише, що «-거든» має функцію дискурсу і показує основну тему. Тому що після висловлювання з «-거든» продовжується висловлювання що пов'язане темою з ним. Основне значення надання аргументу Ли Хенйон (1996) описує так, що «-거든» має функцію завчасно виправдати власні ствердження та думки [73].

Ще однією граматичною формою, приближеною за використанням із -잖아(요) можна виділити -다니까(요) [52]. По-перше, ця грамема є емоційно-навантаженою так само, як і잖아(요), тобто передає роздратування людини, по-друге, пояснює причину, яку слухач вже чув з вуст мовця. Буквально перекладаються як «я ж тобі казав, що...». Використовуються в тому випадку, коли мовець раніше надавав певну інформацію та в даний момент комунікації повинен знову її надавати і це його дратує.

-몰랐다니까요. - Я ж тобі казав, що я не знаю!

-벌써 다 했다니까요. - Я ж тобі казав, що все вже зробив!

-진짜 맛있었다니까요. - Я ж тобі казав, що все було смачно!

Подібно до *잡아(요)*, використовуємо в тому випадку, коли слухач володіє інформацією. Але певні відмінності все ж існують.

1) - 어디 가? - Куди йдеш?

- 응, 학교 가. - М, в школу.

- 어디? - Куди?

- 학교 간다니까. - Та кажу ж, в школу.

2) 영숙: 영희야, 우리 같이 공원에 가자. - Йонсук: Йонхі, пішли разом з нами в парк.

영희: 안 돼. 나 집에 가야 돼요. - Йонхі: Не можу. Мені потрібно йти додому.

영숙: 야, 가자, 영희야. - Йонсук: Та пішли!

영철: 집에 가야 된다잖아요. - Йончоль: Вона ж сказала, що їй потрібно додому!

[52]

В прикладі (1) ми бачимо використання *-다니까(요)*, у прикладі (2) - *잡아(요)*. Це обумовлюється тим, що *-다니까(요)* не можливо використовувати тоді, коли мова заходить про третю особу, використовується лише в першій особі. В свою чергу - *잡아(요)* є більш гнучкою в цьому випадку і може застосовуватись як із першою, так із третьою особою [48].

Наступною емоцією розглянемо *шкодування*. Граматична форма *-ㄹ/을 걸*, [50] що буквально означає «я повинен був...» або «краще було б...» (але не зробив).

-나의 가방을 가져올걸. - Потрібно було взяти із собою свою сумку. (Але я не взяв.)

-친구 집에 갈걸. - Потрібно було піти до друга. (Але я не пішов.)

-가사를 더 잘 외울걸. - Треба було краще вчити слова пісні (Але я не вчив.)

-우리가 봤던 원피스를 살걸. - Треба було купити сукню яку ми разом бачили.

(Але я не купила.) [50]

В більшості випадків *-ㄹ/을 걸* комбінується зі словом *그랬다* без зміни у значенні [50].

-가사를 더 잘 외울걸 그랬어. - Треба було краще вчити слова пісні (Але я не вчив.)

-공부를 더 열심히 할걸 그랬어. - Треба було краще вчитись. (Але я не вчився.)

-밥을 먹을걸 그랬어. - Треба було поїсти. (Але я не поїв.) [50]

Комбінуючи дану граматичну форму із запереченням 안 та -지 않다 [53], отримуємо висловлювання із протилежним за значенням змістом. Буде означати «мені не потрібно було цього робити» (але я зробив).

-아침으로 초밥을 안 먹을걸. - Мені не потрібно було їсти вранці суші. (Але я їла.)

-그 걸 엄마에게 말하지 말걸. - Я не повинен був казати цього мамі. (Але я сказав)

-이 무거운 가방을 안 가져올걸 그랬나? - Не потрібно було брати із собою цю важку сумку. (Але я взяла.)

-우리가 동물원에 안 올걸 그랬지? - Нам не потрібно було йти у зоопарк, чи не так? (Але ми пішли.) [51]

Іншим способом можна виразити шкодування про щось шляхом додавання граматичної форми 아/어야 했는데(요) [63]. Може використовуватись як кінцева грамема, так і в середині речення:

또 늦었어요. 택시를 타야 했는데요... - Я знову запізнилась. Потрібно було взяти таксі...

시험에 떨어졌어요. 더 열심히 공부했어야 했는데 후회가 돼요. - Я провалила екзамен. Потрібно було краще вчитись, зараз я шкодую.

배가 아파요. 이렇게 많이 먹지 않았어야 했는데요. - Живіт болить. Не потрібно було так багато їсти. [63]

В корейській мові можна виразити *впевненість* шляхом використання дієслівних граемем, які включають в себе часточку -ㄷ- [63]. Цей афікс буквально означає, що інформацію, яка включена в дане висловлювання мовець узнав/зрозумів на власному досвіді. Саме ця функція надає реченню відтінок впевненості, але в суб'єктивному значенні. Існують різні варіанти комбінування -ㄷ- з іншими кінцевими закінченнями, всі вони будуть мати різний відтінок, але *впевненість* зберігається: 던데요, 더라고요, 더라, 더니, 던가 [52].

-고등학교에 한 수업을 취소했지만 계속 바쁘던데요. Хоч у школі відмінили один клас, я все одно зайнятий. (Кажу на власному досвіді.)

-사무실에 한 교수님이 휴일때마다 락밴드 티셔츠와 반바지를 입었던데요. - В офісі один професор завжди приходять у футболці рок групи та шортах в свій вихідний! (Я сам тільки що це бачив!) [63].

У комбінації -더- із -는데(요), яке виражає здивування та захват в момент мовлення, можна зробити висновок, що -던데요 є досить спонтанною реакцією в момент реалізації або зрозуміння інформації на власному досвіді [52].

-이번 시험이 아주 쉬웠지요? - Цей екзамен був дуже легким, чи не так?

-아니요, 저는 지난 시험보다 아주 어렵던데요. - Ні, як для мене, він був важчим ніж минулий екзамен. (Мовець має таку думку базуючись на власному досвіді. До того ж цей діалог можливий лише одразу після екзамену через специфічне використання -던데요).

-나는 그거 좋더라. - Мені це подобається. (Я перевірів/спробував це і на власному досвіді стверджую, що мені це подобається.)

-나는 그거 좋더라고. - Мені це подобається. (Я перевірів/спробував це і на власному досвіді стверджую, що мені це подобається. Разом із закінченням ㄴ має більш спокійний і нейтральний відтінок.)

-춡더라. - Холодно [63].

Отже, нами було доведено, що, навідміну від української мови, де емотивність виражається, як правило, за допомогою інтонації в устному мовленні та пунктуацією на письмі, в корейській мові емотивність є граматичною категорією дієслова, що виражається за допомогою додавання емоційно-забарвлених предикативних закінчень. Найбільш вживаними грамами на позначення емотивності є ті, що позначають впевність та невпевненість, шкодування, роздратування, здивування, захват та незакінчену думку.

3.2 Класифікація емоційно-забарвлених грамам за частотністю використання

Беручи за основу частину аудіювання в новій програмі екзамену ТОРІК за 2014 рік [71], [72] та 2018 рік [69], [70] було зроблено аналіз частотності використання емотивних грамам.

Як можна побачити з Таблиці 4, яка висвітлює результати використання емотивів у екзамені ТОРІК початковго рівня, кількість емотивних грамам не є великою і їх варіативність майже не змінилась за 4 роки проведення тестування.

Найбільш вживаною грамемою є -는데(요) через її багатозначність. Далі, в обох екзаменах зустрічаються грамами -서(요), -지(요), -네(요), -고(요), отже корейці виділяють їх як основні та необхідні для розуміння та застосування навіть для тих, хто тільки почав вивчати мову.

Таблиця 4

Використання емотивних грамам у ТОРІК (I)

ТОРІК 37 (I) 2014 р.		ТОРІК 60 (I) 2018 р.	
Грамема	Кількість	Грамема	Кількість
-는데(요)	4	-는데(요)	2
-지(요)	4	-서(요)	2
-서(요)	3	-지(요)	1
-네(요)	1	-잖아요	1
-고(요)	1	-네(요)	1
		-고(요)	1

Беручи до уваги екзамен ТОРІК 37 за 2014 рік [71], в частині аудіювання, яка містить 30 завдань, що розміщені в порядку підвищення складності, емоційно забарвлені граматичні конструкції зустрічаються починаючи із 6 завдання, тобто майже одразу. В екзамені ТОРІК 60 [70] за 2018 рік дані емотивні конструкції використовуються починаючи із 18 завдання.

Тобто, можна зробити висновок, що останні роки питання вираження емоцій за допомогою граматики в корейському мовознавстві детально вивчалось, що допомогло зрозуміти складність розуміння даних конструкцій для не носіїв мови і впровадити їх використання у завданнях підвищеної складності під час екзамену.

Далі розглянемо результати аналізу екзамену середнього та високого рівня.

Таблиця 5

Використання емотивних грамам у ТОРІК (II)

ТОРІК 37 (II) 2014 р.		ТОРІК 60 (II) 2018 р.	
Грамема	Кількість	Грамема	Кількість
-는데(요)	23	-지(요)	13
-지(요)	17	-는데(요)	12
-고(요)	4	-고(요)	9
-서(요)	3	-네(요)	3
-더라고(요)	2	-잖아(요)	2
(으)ㄹ 께 그랬다	2	-거든(요)	2
-네(요)	1	-고(요)	1
-잖아(요)			
-던데(요)			
-니까(요)			
-(으)ㄹ 텐데(요)			
-군(요)			

Проаналізувавши частину аудіювання середнього та високого рівня міжнародного екзамену з корейської мови ТОРІК за 2014 [72] та 2018 роки [70] маємо такі результати: у ТОРІК 37 (2014 рік) різні емотивні грамеми було використано 57 разів у 50 завданнях; в свою чергу, у ТОРІК 60 за 2018 рік емотивні грамеми вживались лише 42 рази. Також, різномайття грамам в 2014 році переважає над екзаменом 2018го року, а саме 12:7. Спостерігаємо істотне

зменшення кількості емоційно-забарвлених граматичних конструкцій в екзаменах із різницею в 4 роки.

Отже, досліджуючи частотність вживання емотивних закінчень в екзамені з корейської мови ТОPIK, ми визначили, що в екзаменах останніх років кількість та частотність вживання емотивних графем була значно зменшена, а в екзамені початкового рівня їх почали використовувати в завдань більш високого рівня складності.

Висновки до розділу 3

Невідмінну від української мови, де емотивність виражається, як правило, за допомогою інтонації (в усному мовленні), пунктуацією (на письмі) та лексично, в корейській мові емотивність є граматичною категорією дієслова, що можливо виразити за допомогою дієслівних кінцевих закінчень.

Найбільш вживаними графемами на позначення емотивності є ті, що позначають впевненість/непевненість, шкодування, роздратування, здивування, захват та незакінчену думку. Захват в корейській мові є найбільш складною емоцією для вираження, адже може позначатися за допомогою трьох закінчень: -는데(요), -네(요), -군(요), з яких перша має, щонайменше, 4 різних значення, що може ускладнювати розуміння змісту та емоційного фону.

Непевненість можна виразити за допомогою -고(요) та -지(요), кожна з цих форм має додаткові значення: надання додаткової інформації та марка незакінченої думки для першої і перепитування, думки в голос та уточнення вже відомої інформації для другої.

В свою чергу, впевненість виражається із додаванням суфікса -ㄷ- до предиката, яка буквально означає, що мовець дізнався інформацію на власному досвіді. Як правило, афікс комбінується із іншими кінцевими закінченнями, що надають додаткового відтінку значення.

Роздратування виражається за допомогою заключних дієслівних закінчень - 거든(요), -다니까(요) та -잖아(요), що також використовуються для пояснення причини, вибір яких залежить від того, чи володіє інформацією співрозмовник.

Проаналізувавши частотність вживання емотивних закінчень в міжнародному екзамені корейської мови ТОРІК, визначили що:

- в початковому рівні екзамену 2014 та 2018 років частотність майже не змінилась, але в 2018 році емотиви використовуються починаючи із 18 завдання, складність яких є зростаючою, а в екзамені 2014 року вони вживаються майже спочатку;
- порівнюючи екзамени високого рівня, було виявлено, що у 2014 році 12 різних емотивів вживались 57 разів, в 2018 році – 7 емотивів 42 рази.

Через те, що в більшості мов не існує емотивної граматичної форми дієслова, використання їх в корейській мові ускладнює розуміння та створює перешкоди у веденні комунікації, тому є невід'ємною частиною вивчення та викладання корейської мови як іноземної.

ВИСНОВКИ

В даній роботі ми дослідили граматичний спосіб вираження емоцій в корейській мові. Інтерес до цієї теми обумовлений тим, що питання дослідження «мови та емоції» є одним із найголовніших пріоритетів сучасного етапу розвитку мовознавства, адже емоції є однією із форм відображення світу, що позначають психологічні переживання, хвилювання, відчуття людини.

Ми дослідили, що більшість вчених виокремлює дві категорії емоцій: позитивні та негативні, тому в нашій роботі граматичні конструкції також було поділено на ті, що виражають позитивні емоцій, наприклад захват — *는데(요)*, *네(요)* та негативні, такі як роздратування — *거든(요)*, *잡아(요)*.

Ми визначили, що основним завданням під час вивчення емоцій в мові є дослідження способів вираження емоцій. Ми виділили два основних способи вираження емоцій: вербальний та невербальний. Засоби емоційної експресії включають фонетичні, лексичні та граматичні.

Прикладом використання фонетичних засобів можуть слугувати алітерація, рима, звуконаслідування. Не зважаючи на те, що вони використовуються, частіше за все, в поезії, рима часто зустрічається в звичайному повсякденному мовленні, особливо у просторіччях, жаргонах.

Вираження емоцій за допомогою синтаксису є наступними: зміна прийнятого в мові порядку слів, зростання кількості граматичної незавершеності, переривання ланцюга розгортання тексту, порушення граматичного узгодження.

Під емоційною лексикою ми розуміємо: слова, що мають виражену мовними засобами емоційну забарвленість, лайливі слова, вигуки, жаргон, сленг, просторіччя, слова, що називають емоції. В корейській мові: *야*, *와* - вигуки, *촌놈*, *잡새* - сленг, *짜증나다*, *기쁨* - слова, що називають емоції. Також можна виокремити метафори, як окремий лексичний вид на позначення емоцій, адже, вони мають безпосереднє відношення до вираження емоцій.

Нами було доведено, що через розвинену систему дієслівних закінчень в корейській мові переважає граматичний спосіб вираження емоцій, а саме шляхом додавання емоційно-забарвлених кінцевих граматичних конструкцій, таких як: *-군*,

-지, -네|. Тобто, додаючи до основи предиката графем на позначення емоцій, ми досягаємо додаткового емоційного навантаження висловлювання.

В другому розділі ми дослідили методи та напрямки вивчення емоцій у мові і визначили, що вивченням емоцій займаються різні науки, в тому числі психологічні, біологічні, математичні та лінгвістичні та інші. Емотіологія, тобто лінгвістика емоцій, є основною лінгвістичною наукою на вивчення емоцій та емотивності тексту та мови. Вчені виділяють ряд проблем вивчення емоцій, а саме факт того, що емоції є актом людської психіки, тому є короткочасними та суб'єктивними, що ускладнює їх диференціацію. Дослідженням емоцій також займається психолінгвістика, загальне мовознавство, антрополінгвістика, когнітивна лінгвістика, прагматика та ін.

В роботі проаналізовано методи, що застосовувались під час дослідження емотивних закінчень корейської мови, а саме метод суцільної вибірки, завдяки якому ми відібрали низку емотивних закінчень, які стали предметом нашого дослідження; метод компонентного аналізу, що дозволив нам виділити емотивні закінчення як частину слова; описовий метод, яким ми описали функції закінчень; зіставний метод дозволив нам порівняти способи вираження емоцій в корейській та українській мовах; метод лінгвостатистичний аналіз застосовувався для дослідження частотності використання емотивів; за допомогою психолінгвістичного методу ми порівняли дослідити використання емотивів із суб'єктивної точки зору.

Нами було доведено, що на відмінну від української мови, де емотивність виражається, як правило, за допомогою інтонації, пунктуацією та лексично, в корейській мові емотивність є граматичною категорією дієслова, що можливо виразити за допомогою дієслівних кінцевих закінчень.

Найбільш вживаними графемами на позначення емотивності є ті, що позначають впевненість/непевненість, шкодування, роздратування, здивування, захват та незакінчену думку. Захват в корейській мові є найбільш складною емоцією для вираження, адже може позначатися за допомогою трьох закінчень: -는데(요), -네(요), -군(요), з яких перша має, щонайменше, 4 різних значення, що може ускладнювати розуміння змісту та емоційного фону.

Невпевненість можна виразити за допомогою -고(요) та -지(요), кожна з цих форм має додаткові значення: надання додаткової інформації та марка незакінченої думки для першої і перепитування, думки в голос та уточнення вже відомої інформації для другої.

В свою чергу, впевненість виражається із додаванням суфікса -ㄷ- до предиката, який буквально означає, що мовець дізнався інформацію на власному досвіді. Як правило, афікс комбінується із іншими кінцевими закінченнями, що надають додаткового відтінку значення.

Роздратування виражається за допомогою заключних дієслівних закінчень - 거든(요), -다니까(요) та -잖아(요), що також використовуються для пояснення причини, вибір яких залежить від того, чи володіє інформацією співрозмовник.

Проаналізувавши частотність вживання емотивних закінчень в міжнародному екзамені корейської мови ТОPIK, визначили що: 1) в початковому рівні екзамену 2014 та 2018 років частотність майже не змінилась, але в 2018 році емотиви використовуються починаючи із 18 завдання, складність яких є зростаючою, а в екзамені 2014 року вони вживаються майже спочатку; 2) порівнюючи екзамени високого рівня, було виявлено, що у 2014 році 12 різних емотивів вживались 57 разів, в 2018 році — 7 емотивів 42 рази.

Через те, що в більшості мов не існує емотивної граматичної форми дієслова, використання їх в корейській мові ускладнює розуміння та створює перешкоди у веденні комунікації, тому є невід'ємною частиною вивчення та викладання корейської мови як іноземної.

АНОТАЦІЯ

본 연구에서 한국어의 감정형 종결어미 중 이유와 배경의 의미 기능을 하고 있다고 논의되어 가장 많이 나오는 감정형 종결어미 중심으로 이의 의미 기능과 담화에서의 기능을 살펴보았다. 언어학 개발의 상태에서 "언어와 감정"문제에 대한 연구는 현대 언어학의 주요 순위 영역 중 하나입니다.

한국어는 교착어로 용언의 어간에 어미가 붙어 서술어를 실현하는데, 이때 어간은 다양한 의미와 결합하여 문장을 문장을 이루게 된다. 다양하게 발달한 한국어의 어미는 위치에 따라 선어말 어미와 어말 어미로 나뉜다. 어말어미는 기능에 따라 종결어미와 비종결어미로 나뉜다. 종결어미는 평서형어미, 감탄형어미, 의문형어미, 명령형어미와 청유형어미로 나뉜다. 이 본고에서는 한국어 감탄형 종결어미의 사용과 의미의 차이점을 기술하도, 이러한 정보를 한국어 교육 현장에서 활용할 수 있는 내용으로 제시하는 데 목적을 둔 연구였다.

한국어교육에의 적용에 앞서 한국어 화자들의 대화 양상을 살펴볼 수 있다. 특히 화자와 청자의 변인에 따라 감탄형 종결어미는 어떻게 나타나는지 현대 한국인의 발화 경향을 분석해 낼 수 있다. 분석 결과를 바탕으로 감탄형 종결어미는 한국어능력시험에 적용된 양상을 파악할 수 있다. 이 현상은 한국어능력시험에서는 잘 반영되어 나타나는 반면 학습자들을 위한 교육은 아직 미비한 실정이다.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Агглютинативные языки. [Электронный ресурс] : URL:https://ru.wikipedia.org/wiki/Агглютинативные_языки (2019, Січень 31).
2. Апресян Ю.Д. Избранные труды: Т. 1. Лексическая семантика. — М.: Языки русской культуры; Восточная литература, 1995. — 472 с.
3. Виноградов В.В. Основные вопросы синтаксиса предложения / В. В. Виноградов // Вопросы грамматического строя. — М., 1955. — 435 с.
4. Виноградов, В.В. Русский язык (грамматическое учение о слове) / В.В. Виноградов. — М., 1972.
5. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. - М., 1997.
6. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языка. — М., 1999. — 484 с.
7. Галкина-Федорук, Е.М. Современный русский язык: Синтаксис / Е.М. Галкина-Федорук, К.В. Горшкова, Н.М. Шанский. — М.: Книжный дом Либроком, 2015. — 200 с.
8. Галкина-Федорук, Е.М. Современный русский язык: Синтаксис: Учебное пособие / Е.М. Галкина-Федорук, К.В. Горшкова, Н.М. Шанский. — М.: Книжный дом Либроком, 2015. — 200 с.
9. Галкина-Федорук, Е.М. Современный русский язык: Лексикология, фонетика, морфология / Е.М. Галкина-Федорук, К.В. Горшкова, Н.М. Шанский. — М.: Ленанд, 2016. — 408 с.
10. Гринев-Гриневиц С.В., Сорокина Э.А. Скопюк Т.Г. Основы антрополингвистики / С.В. Гринев-Гриневиц. — М.: Компания Спутник +, 2005 — 114 с.
11. Демьянков В.З. Когнитивная лингвистика как разновидность интерпретирующего подхода // Вопросы языкознания / В.З. Демьянов. — 1994.
12. Ионова С.В. Эмотивность текста как лингвистическая проблема. — дис. ...канд. филол. наук: 10.02.19. Волгоград, 1998. — 197 с.
13. Изард К. Психология эмоций: Пер. с англ. — Київ, 2000. — 464 с.

14. Калимуллина Л.А. Семантическое поле эмотивности в русском языке: диахронический аспект (с привлечением материала славянских языков): монография. — Уфа: РИО БашГУ, 2006. — 344 с.
15. Касевич В.Б. О когнитивной лингвистике // Актуальные проблемы современной лингвистики: учебное пособие /сост. Л.Н. Чурилина. 2-е изд., испр. М.: Флинта: Наука, 2007. — 200 с.
16. Кожина М.Н. О языковой и речевой экспрессии и её экстралингвистическом обосновании / М.Н. Кожина // Проблемы экспрессивной стилистики: Межвузовский сборник научных трудов. — Ростов: Изд-во Ростовского университета, 1987.
17. Кравченко А.В. Знак, значение, знание: Очерк когнитивной философии языка / А.В. Кравченко. — Иркутск: Издание ОГУП «Иркутская обл. типография № 1», 2001 — 261 с.
18. Крисанова Т.О. Співвідношення емотивного та оцінного компонентів висловлювань, що передають негативну оцінку адресата // Філологічні студії. — Луцьк: Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. Волинський Академічний Дім, 2001.
19. Кубрякова Е.С. Размышления о судьбах когнитивной лингвистики на рубеже веков // Вопросы филологии / Е.С. Кубрякова. — 2001.
20. Кубрякова Е.С. Язык пространства и пространство языка (к постановке проблемы) / Е.С. Кубрякова. — Известия РАН. Серия литературы и языка. 1997.
21. Культура фахового мовлення: Навчальний посібник / За редакцією Н. Д. Бабич. — Чернівці: Книги – ХХІ, 2006. – 496 с.
22. Лакофф, Дж., Джонсон, М. Метафоры, которыми мы живем. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 256 с.
23. Левицький В.В. Типи вибірок і типи шкал у лінгвістичних дослідженнях / В.В. Левицький — Науковий вісник Чернів. ун-ту. – Чернівці, 2004.
24. Лукьянова Н.А. О соотношении понятий экспрессивность, эмоциональность, оценочность // Актуальные проблемы лексикологии и словообразования / Н.А. Лукьянова. — Новосибирск, 1976.
25. Маркелова Т.В. Оценка и оценочность // Семантическая структура слова и высказывания. — М.: Наука, 1993. – 107 с.

26. Методика та організація наукового дослідження. [Електронний ресурс]:
[URL:https://studfiles.net/preview/5725552/page:13/](https://studfiles.net/preview/5725552/page:13/)
27. Мягкова Е. Ю. Эмоциональная нагрузка слова и её проявление в материалах ассоциативного эксперимента / Е. Ю. Мягкова // Психолингвистические исследования в области лексики и фонетики. – Калинин: Калинин. гос. ун-т, 1981. – 160 с.
28. Нелюбин Л.Л. Очерки по введению в языкознание. — М., 2001.
29. Писаренко В.И. О когнитивной лингвистике и семантике термина «когнитивный» // Актуальные проблемы современной лингвистики: учебное пособие /сост. Л.Н. Чурилина. 2-е изд., испр. М.: Флинта: Наука, 2007.
30. Полюжин М. М. О понятии языковой личности и уровнях ее структуры // С любовью к языку. Сб. научн. трудов посв. Е. С. Кубряковой. — М. Воронеж: ИЯ РАН, 2002. — 141 с.
31. Почепцов Г.Г. (мол.) Теорія комунікації. - К.: Спілка рекламистів України, 2006. – 175с.
32. Россия лингвистическая: научные направления и школы Волгограда: коллективная монография. — Волгоград: Волгоградское научное издательство, 2012. – 389 с.
33. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Селіванова О. О. – Полтава: Довкілля – К, 2006. – 716 с.
34. Сербенська О. А., Волощак М. Й. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей. — К.: Вид. центр "Просвіта", 2001. – 204 с.
35. Тарасова О.Д. Анализ лингвокультурологического поля «эмоции» в сопоставительном аспекте (на материале английского и русского языков): дис.,канд. филол. наук. М.: МГОУ, 2009. – 170 с.
36. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя: ЗДУ, 2002. – 351 с.
37. Шаховский В.И. О лингвистике эмоций // Язык и эмоции: Сб. научн. трудов / Волгоградский гос. пед. университет, каф. языкознания. — Волгоград: Перемена, 1995.

38. Шаховский В.И. Эмоции: Долингвистика, лингвистика, лингвокультурология. / В.И. Шаховский. — М.: Книжный дом «Либроком», 2013. — 128 с.
39. Шаховский В.И., Карасик В.И. Лингвистика. Базовая наука всех наук // Методологические и мировоззренческие основы научно-исследовательской деятельности: сб. науч. тр. — Волгоград: Перемена, 1998. — 283 с.
40. Шаховський В.І. Емотивна семантика слова як комунікативна сутність. СБ: Комунікативні аспекти значення. - Волгоград: Волгрн. пед. ін-т, 1990.
41. Шаховский В. И. Лингвистика эмоций: основные проблемы, результаты и перспективы [Электронный ресурс] // Мир лингвистики и коммуникации: электронный научный журнал. 2008. Т. 1. № 10. URL: http://tverlingua.ru/archive/010/2_10.htm.
42. Шаховский В. И. Лингвистическая теория эмоций: монография. М.: Гнозис, 2008. 416 с.
43. Шаховский В. И. Эмоции как объект исследования в лингвистике // Вопросы психолингвистики. 2009. № 9.
44. Шаховский В. И. Эмоциональная/эмотивная компетенция в межкультурной коммуникации: есть ли неэмоциональные концепты [Электронный ресурс] // Мир лингвистики и коммуникации: электронный научный журнал. 2009. Т. 1. № 16. URL: http://tverlingua.ru/archive/016/2_16.pdf.
45. Шаховский В. И. Эмоциональный тьюнинг в речевом общении [Электронный ресурс] // Мир лингвистики и коммуникации: электронный научный журнал. 2009. Т. 1. № 14. С. 7-10. URL: http://tverlingua/archive/014/2_shakov.pdf.
46. Шевченко И. С., Морозова Е. И. Дискурс как мысле-коммуникативное образование. — Вісник ХНУ, 2003.
47. Korean grammar -(으)ㄴ/는데요. [Электронный ресурс]: URL:<https://www.morninglands.com/korean-language-bank/으ㄴ-는데요/>
48. Korean grammar 잘아요. [Электронный ресурс]: URL:https://sayhikorean.blogspot.com/2018/09/korean-grammar-expressing-reasons_15.html

49. Korean grammar, 네요 vs 군요, -네 vs 군(구나). [Електронний ресурс]:
URL:<http://easy-korean.blogspot.com/2013/04/korean-grammar-vs-vs.html>
50. Leech G.N. Principles of pragmatics. L., N.Y.Longman Inc., 1983—190 p.
51. Useful sentence endings. [Електронний ресурс]:
URL:<https://studywithbee.com/2018/01/24/useful-sentence-endings/>
52. 손옥현. 한국어 구어에 나타난 연결어미의 종결어미화 연구. (2013, Січень 18).
53. 하지선. 한국어교육을 위한 종결기능 연결어미 연구, 한양대학교 교육대학원 외국인을 위한 한국어교육 전공 석사학위논문. (2006).
54. 정호신. «국외 한국어 교사 초청 교육 교재», 서울:국립국어연구원, 2004.-120
55. 고영근. 현대 국어의 종결어미에 대한 구조적 연구, 어학연구 10-1 호, 서울대학교 어학연구소 (1974).
56. 국립국어원. 외국인을 위한 한국어 문법 2, 커뮤니케이션북스 (2005).
57. 김수정. 한국어 문법 교육을 위한 연결 어미 연구, 서울대학교 국어교육과 국어교육전공 박사학위논문 (2003).
58. 김태엽. 국어 비종결어미의 종결어미화에 대하여, 언어학 22 호, 한국언어학회 (1998).
59. 김태엽. 국어 종결어미화의 문법화 양상, 어문연구 33 호, 어문연구학회 (2000).
60. 이익섭. 한국어 문법, 서울대학교출판부 (2005).

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ МАТЕРІАЛІВ

61. Борисов А.Б. Большой экономический словарь: 10 000 терминов / А.Б. Борисов. — М.: Книжный мир, 2003. — 895 с.
62. Naver 사전 <http://dic.naver.com/>
63. Laura Kingdon. Essential Korean Grammar: Your Essential Guide to Speaking and Writing Korean Fluently, 2015.
64. Soohye Kim, Emily Curtis, Haewon Cho. Korean Grammar: The Complete Guide to Speaking Korean Naturally, 2018.
65. 이희자 외. 어미-조사 학습자용 사전. 한국문화사. (2006).
66. 국어사전, 김민수의 감수하에. - 서울: 금성출판사, 1999. - 2548
67. «연세한국어사전», 연세대학교 언어정보개발연구원, 서울, 1999.-137
68. 백봉자. 외국어로서의 한국어 문법 사전, 도서출판 하우 (2006).
69. 한국어능력시험 (TOPIK) 60 Test paper. Listening test (Beginner level). (October 2018)
70. 한국어능력시험 (TOPIK) 60 Test paper. Listening test (Intermediate-Advanced Level). (October 2018)
71. 한국어능력시험 (TOPIK) 37 Test paper. Listening test (Beginner level). (2014)
72. 한국어능력시험 (TOPIK) 37 Test paper. Listening test (Intermediate-Advanced Level). (2014)
73. 한승화. 종결어미 '-거든(요)'의 의미와 기능 연구 (2016).

